

Intervenció de l'educació musical per el desenvolupament de la creativitat a l'etapa d'educació primària

Treball de Final de Grau de Mestre d'Educació Primària

Maria Palà Puig

4t. curs de Mestre d'Educació Primària

Curs: 2013 - 2014

Tutor: Lluís Solé Salas

Vic, 16 de maig de 2014

Resum

L'objecte d'estudi de la present recerca és que la creativitat ha d'estar present a l'escola, concretament a l'àrea d'Educació Musical, ja que permet potenciar i augmentar el pensament creatiu, les habilitats intel·lectuals, expressives i de creació musical dels alumnes a través d'activitats que fomenten la creativitat. Per això, aquesta recerca fa un anàlisi de com influeix desenvolupar activitats de creació musical a l'aula. El mètode qualitatiu de recollida de dades es fa a través de l'observació a l'aula i d'una entrevista als mestres de música, d'aquí s'extreuen els resultats mitjançant els indicadors de creativitat. Les dades interpretades es representen en gràfics acompanyats de les descripcions necessàries. Referent als resultats, es percep una tendència a què les pràctiques musicals creatives influeixen la creativitat.

Paraules clau: educació, creativitat, expressió, aprenentatge musical.

Abstract

The study object of this research is that creativity must be present in the school, specifically in the Musical education area, as it allows you to enhance and increase the creative thinking and the intellectual, expressive and musical creation skills of the students through activities that develop creativity. Therefore, this research is an analysis of how musical activities develop creation in class. The qualitative method of data collection is done through observation in classroom and an interview to music teachers; from these you get the results using the indicators of creativity. The interpreted data are represented in graphics accompanied by descriptions. Regarding the results, it is perceived a tendency in which the creative musical practices influence creativity.

Keywords: education, creativity, expression, musical education.

Índex

1. Introducció	5
2. Plantejament i objectius de la recerca	7
3. Fonamentació teòrica	9
3.1. La música a Educació Primària	9
3.1.1. Aprenentatge i desenvolupament musical.....	9
3.1.2. Característiques del desenvolupament evolutiu i musical a Cicle Mitjà	9
3.2. Creativitat	10
3.2.1. Concepte de creativitat	11
3.2.2. La creativitat a l'aula de música	12
3.3. Factors determinants de la creativitat	15
3.3.1. Factors psicofisiològics de la creativitat	15
3.3.2. Factors aptitudinals	15
3.3.3. Factors actitudinals	16
3.4. Estímuls de la creativitat.....	16
3.5. Obstacles de la creativitat	17
3.6. Components de la creativitat	18
3.7. El procés creatiu.....	19
3.8. Paper del mestre creatiu	20
3.9. Avaluar la creativitat	22
4. Aplicació Pràctica	23
4.1. Presentació del centre on s'ha desenvolupat la recerca	23
4.2. Característiques del grup observat per a desenvolupar la investigació	24
4.3. Metodologia.....	24
4.3.1. Paradigma	24
4.3.2. Orientació metodològica	25
4.3.3. Instruments de recollida de dades	266

4.4. Procediment de la de la investigació	28
4.5. Planificació de la proposta.....	29
4.5.1. Proposta didàctica “El racó dels compositors”	29
4.6. Interpretació i anàlisi de les dades recollides.....	31
4.6.1. Característiques dels alumnes	31
4.6.2. Graella amb els indicadors de creativitat.....	32
4.6.3. Anàlisi de les graelles dels indicadors de creativitat.....	35
4.6.4. Anàlisi de l’entrevista oberta	36
5. Conclusions	39
5.1. En relació al treball realitzat.....	39
5.2. En relació a possibles limitacions, recomanacions i implicacions.....	42
6. Bibliografia.....	45
7. Reflexió personal.....	47
8. Annexos	47

1. Introducció

El següent treball s'emmarca en el darrer curs dels estudis de Grau en Mestra d'Educació Primària. Com a assignatura anual, pretén la redacció d'un treball resultant de la formació adquirida en el decurs del grau. Aquests estudis m'han permès conèixer i entendre en més profunditat les necessitats actuals de l'escola del segle XXI, més concretament en l'àmbit artístic, valorant com a objectiu fonamental apostar per el desenvolupament de la creativitat dels infants. Tanmateix, l'elaboració d'aquest treball m'ha possibilitat introduir-me en el camp de la recerca científica.

Partint d'aquesta realitat, un dels factors que m'ha portat a realitzar aquesta recerca és com proporcionar als infants espais on puguin desenvolupar les seves capacitats, aptituds, actituds i habilitats musicals per mitjà d'activitats de creació musical a l'aula. Tenint en compte això, el que em va interessar va ser profunditzar en metodologies i estratègies creatives, així com aprendre a elaborar i posar en pràctica activitats musicals inventives que m'ajudin a aconseguir-ho. No obstant això, perquè totes aquestes estratègies i activitats siguin reals, és necessari que la creativitat no aparegui com un objectiu més a assolir en el currículum, sinó que ha d'estar present en cada situació educativa.

El treball s'estructura en dues parts clarament diferenciades. La primera, és la part teòrica on s'exposen les idees per desenvolupar un aprenentatge musical significatiu, es defineix el concepte de creativitat, així com els factors determinants d'aquesta, i s'explica com desenvolupar la capacitat de pensament creadora en els infants. En aquesta part també es descriuen les característiques d'un mestre creatiu i es proposen els indicadors de creativitat. El conjunt d'aquests apartats configuren la fonamentació teòrica d'aquesta investigació i són la base de l'aplicació pràctica.

La segona part és la pràctica. En primer lloc, es fa una presentació del centre on s'ha desenvolupat la recerca. En segon lloc, es descriuen les característiques del grup observat per a desenvolupar la investigació. En tercer lloc, s'esmenta la metodologia emprada en aquesta recerca, que inclou el paradigma de l'estudi, la orientació metodològica, les dimensions de la investigació i els instruments emprats per a la recollida de dades. En quart lloc, es fa la interpretació i l'anàlisi de les dades recollides. I, finalment, es troba un apartat dedicat a les conclusions del treball on es fa una reflexió de tot el que ha significat dur a terme aquest grau al llarg de tota l'etapa, realitzar les diverses pràctiques, el material i recursos emprats, entre d'altres.

Durant el treball els documents esmentats que han estat importants durant la investigació es troben adjuntats a l'apartat d'annexos. A més, també forma part d'aquest apartat un recull audiovisual d'algunes de les intervencions educatives recopilades en un CD.

2. Plantejament i objectius de la recerca

Es considera que l'aprenentatge musical creatiu consisteix en posar l'alumne en situació de cantar, escoltar, inventar, experimentar, tocar instruments i dansar. Això s'aconsegueix partint de les seves experiències, fomentant actituds de respecte, disfrutant de les pròpies produccions i desenvolupant la capacitat de diàleg. Per assolir aquest repte, és necessari que el docent generi interessos en els infants, conegui els seus coneixements previs, s'adapti i tingui en compte les diverses necessitats i particularitats per afavorir l'activitat creativa.

La qüestió de recerca que s'ha plantejat per dur a terme la present investigació és la següent:

“Desenvolupar activitats de creació musical a l'aula és un bon recurs per potenciar i augmentar el pensament creatiu, les habilitats intel·lectuals, expressives i de creació musical dels infants?”

D'aquesta qüestió de recerca se'n deriven uns objectius específics els quals són els propòsits més precisos de la investigació pràctica.

- Objectiu 1. Oferir oportunitats als infants de generar i aportar idees, expressar els seus sentiments, imaginar i inventar a partir d'activitats musicals creatives.
- Objectiu 2. Conèixer els components de la creativitat i dur a la pràctica els indicadors de creativitat musical.
- Objectiu 3. Analitzar la percepció del professorat sobre l'àrea d'educació musical i la creativitat a les aules.
- Objectiu 4. Observar si les activitats desenvolupades afavoreixen el treball cooperatiu, la participació, l'intercanvi d'idees i la motivació dels infants.

Per treballar aquests objectius s'han elaborat diferents activitats d'aprenentatge en les que es prioritza que els nens i nenes puguin experimentar vivències musicals que els permetin potenciar la seva creativitat. D'una banda, es fomenta el treball cooperatiu i la participació en interaccions orals com a procés de creació i producció d'un poema musicat com a recurs metodològic. La idea primordial és focalitzar l'aprenentatge de la música partint de les necessitats i motivacions de cada nen i nena, captant la seva atenció per la música i vetllant perquè la gaudeixin plegats.

D'altra banda, s'ha analitzat la percepció que tenen alguns mestres de música sobre la presència i la importància de l'educació artística i la creativitat en el dia a dia a les aules.

Partint de les activitats creatives i, posteriorment, cercant informació sobre el tema es podrà observar, analitzar i comprovar si realment s'han assolit els objectius marcats en relació a la proposta creativa planificada.

3. Fonamentació teòrica

3.1. La música a Educació Primària

3.1.1. Aprenentatge i desenvolupament musical

Per poder adquirir i desenvolupar les capacitats musicals dels alumnes, diferents autors coincideixen en què és fonamental permetre'ls experimentar en constància diferents realitats per arribar a configurar i interioritzar una imatge precisa de sons i d'estructures musicals.

Referent a l'aprenentatge musical, Glover (2004; citat a Bernal, 2005) assenyala la importància de proporcionar als nens i nenes un ambient musical ric per tal d'afavorir el seu desenvolupament i permetre que tinguin més capacitat inventiva per a fer música. Així mateix, si en els infants la música se'ls presenta de manera intrínseca a les seves activitats de joc la manifesten cantant espontàniament o explorant els instruments. Més tard, si se'ls dóna la oportunitat, arribaran a compondre cançons i trobaran melodies. L'autora creu que tots els nens i nenes tenen capacitat i inventiva per fer música, i la fan, independentment de què el mestre els ensenyi com fer-la.

En aquesta línia, Bernal (2005) exposa que l'educació musical significa «fer i participar» en l'activitat musical. Per tant, és fonamental que els alumnes interactuïn amb la música a través de cançons, ritmes, audicions i danses adequades a la seva edat i convenientment seleccionades per tal de desenvolupar les facultats innates.

Referent als hàbits i a les destreses que afavoreixin la percepció i l'expressió del fet musical, Bernal i Calvo (2004; citat a Bernal, 2005) expressen la necessitat d'organitzar, estructurar i planificar les actuacions per posteriorment poder comprendre-les.

3.1.2. Característiques del desenvolupament evolutiu i musical a Cicle Mitjà

És convenient valorar els trets que caracteritzen el desenvolupament evolutiu i musical dels nens i nenes en què es basa la recerca. Pascual (2002:39) assenyala diferents característiques evolutives dels infants a l'etapa de cicle mitjà d'Educació Primària. D'una banda, l'autora descriu els aspectes evolutius generals i d'altra banda, detalla els aspectes psico-evolutius.

Pel que fa als aspectes evolutius generals, l'alumne va consolidant la seva identitat, adquireix consciència de les seves possibilitats i és capaç de veure's a sí mateix. És

necessari que l'infant tingui autoestima, per això, cal mostrar confiança en les seves capacitats. En aquesta etapa també es produeix un augment de les habilitats psicomotrius i això permet interpretar amb instruments musicals per la major coordinació i precisió que s'obté.

Els aspectes psico-evolutius es divideixen en elements expressius i elements perceptius. Tot seguit se n'exposen les principals característiques.

Elements expressius:

- Li agraden les cançons amb argument líric senzill, sobretot les d'humor.
- La maduració motriu permet sincronitzar de forma perfecta els moviments de les mans i dels peus amb la música i coordinar sons simultanis.
- Mostra una tendència en accelerar els temps rítmics.
- Gaudeix interpretant amb instruments de percussió.

Elements perceptius:

- Manifesta una actitud receptiva davant el fet musical perquè és capaç de fixar temes, estar atent i concentrat.
- Reconeix un esquema de tonalitat simple i percep el caràcter inacabat d'una frase rítmica.
- Gran actitud d'imaginació musical.

En definitiva, els nens i nenes els agrada participar amb la música a través de jocs, tocant instruments o cantant. En general, tenen tendència a la dramatització a l'hora d'interpretar cançons, disfruten fent petites creacions musicals i troben menys gaudi en activitats d'audició musical únicament contemplativa, per això cal plantejar activitats actives.

3.2. Creativitat

En relació a l'escola del segle XXI, Marina (1993) i altres autors exposen que l'educació no es pot ancorar en la transmissió de coneixements i destreses instrumentals, sinó que ha d'apostar pel desenvolupament de la creativitat tant de manera individual com grupal.

Els autors entenen la creativitat individual com la capacitat funcional, l'habilitat de la formulació i la solució de problemes de manera personal. En canvi, la creativitat col·lectiva possibilita el treball en equip, permet la composició oberta i espontània,

assolint uns objectius comuns, fer jocs de rols, així com l'autogestió de l'acció, l'autocontrol del procés, l'estratègia creativa i la transformació.

En aquest sentit, la majoria d'autors estan d'acord en establir que la metodologia més apropiada per plantejar activitats creatives a l'escola és la que es basa en el treball per projectes, on les activitats es programen de forma globalitzada com a reptes i desafiaments que conviden a despertar la curiositat de l'alumnat i els anima a investigar i resoldre problemes juntament amb una complexitat creixent de les tasques a desenvolupar.

Altres autors com Sanuy (1994; citat a Lago, 2006) assenyala que actualment encara hi ha sistemes d'ensenyament musical a les aules en què es rebutja el nen o nena espontanis i expressius. Per tant, és essencial que el model d'aprenentatge tingui accepti les característiques de cada alumne perquè seran ingredients indispensables per la integració i la participació de tot l'alumnat en la tasca creativa.

Per la condició d'aquest estudi de recerca, es posiciona amb aquest tipus de metodologia activa i constructivista en què l'infant esdevé el protagonista del seu aprenentatge. Per això és fonamental partir de les necessitats, interessos, motivacions i habilitats de cada nen i nena, aconseguint que expressin les seves idees lliurement. Tanmateix és important que en l'aprenentatge hi intervingui l'ajuda i la interacció dels altres per tal d'arribar a aprendre significativament.

3.2.1. Concepte de creativitat

La creativitat és un concepte molt ampli al que se l'hi han atorgat diverses definicions, aproximacions i expressions. La majoria d'autors consideren que la creativitat es pot aplicar i desenvolupar tant en les diverses dimensions com en les diferents àrees, en les intel·ligències, en àmbits socials i personals, al llarg de tota la vida.

Torre (2003) Guilford (1950), Torrance (1977; citat a Navarro 2008) i Gardner (2000) coincideixen en què la creativitat és una capacitat mental que posseeixen els éssers humans per resoldre situacions de manera original i competent. Els autors consideren que aquesta habilitat consisteix en un procés de configuració d'idees, de percepció de problemes, de comprovació i transformació d'aquestes idees i de la comunicació de les realitzacions personals. Per això, defineixen la persona creativa com aquella que és capaç d'inventar, imaginar, realitzar tasques noves amb originalitat i resoldre problemes.

En canvi, altres autors focalitzen més el terme de creativitat definint els components bàsics que la configuren. Així, Bernal (2003) i Csikszentmihalyi (1998; citat a Pascale, 2005) defineixen el terme creativitat com el resultat de la interrelació de capacitats intel·lectuals, el coneixement, una persona que aporta novetat, la motivació, l'ambient i la cultura en què es desenvolupa aquesta.

En aquesta recerca també es parteix de l'estructura jeràrquica de la Taxonomia de Bloom revisada per Anderson (2001; citat a Pickard, 2007), on es classifiquen els processos d'aprenentatge en sis nivells de complexitat (recordar, entendre, aplicar, analitzar, avaluar i crear). És interessant tenir en compte la teoria ja que permet desenvolupar diferents processos educatius i conèixer les capacitats adquirides per els alumnes. El nivell que més interessa analitzar en aquesta recerca és el de crear a través d'un procés que consisteix en generar, planificar i produir.

Fent referència a aquesta investigació, es coincideix amb el què estableixen els diferents autors citats anteriorment, sobretot en el fet d'insistir que les idees i les produccions de les persones creatives han de ser originals, aplicables i desenvolupades en la seva totalitat. Tanmateix, és convenient esmentar una cita destacable de Böhm (2002; citat a Bernal, 2003) en què defineix la persona creativa com aquella que aprofita les ocasions per transformar el seu pensament; aquella que procura buscar solucions l'error i reflexiona sobre aquest. S'és creatiu quan es considera fonamental descobrir i crear alguna cosa nova, que sigui completa, que tingui ordre, estructura, harmonia i totalitat.

3.2.2. La creativitat a l'aula de música

En aquest apartat s'esmenta i es descriu el lligam que s'estableix un cop el concepte de creativitat entra a formar part dins l'àmbit educatiu musical. Tal i com s'expressa en el currículum de primària (2009) l'objectiu principal de l'educació musical a l'escola és aconseguir la formació integral de la persona mitjançant el desenvolupament de les seves facultats psicològiques, intel·lectuals, sociològiques, psicomotrius i expressives.

Bernal (2003), Pascual (2007) i Robinson (2006) sostenen que educar en creativitat requereix la necessitat de crear nous entorns de llibertat expressiva d'idees, emocions i sentiments que portin a l'alumne a la manifestació del seu ric món interior i on cadascú pugui trobar la seva imaginació. Per això, manifesten l'interès i la importància de millorar la pràctica educativa a l'escola per tal d'arribar a desenvolupar la imaginació creadora dels infants partint d'activitats pràctiques i manipulatives.

Fent referència a l'àrea de música, Hernández, Hernández i Milà (2007; citats a Bernal, 2003) expressen que en aquesta àrea no només es potencia el valor educatiu de la música, sinó que també es treballa amb un material artístic que contribueix a l'expressió creativa de l'alumnat. Per aconseguir desenvolupar l'aprenentatge musical els autor afirmen que és necessari entrenar les habilitat creatives per crear un ambient que afavoreixi i estimuli les característiques de l'alumnat.

En aquesta línia, Bernal (2003) afirma que creativitat en educació musical significa imaginació, originalitat, invenció i llibertat d'expressió (Bernal, 2003). D'altra banda, tal i com anuncia Robinson (2006), en una videoconferència duta a terme en una de les sessions del TED, per aconseguir desenvolupar i aprendre a ser creatius calen quatre ingredients bàsics:

1. Escollir què és allò que més ens motiva i connectar amb la passió.
2. Seguir un procés de tenir idees originals que aportin valor. Per aconseguir-ho cal tenir uns coneixements bàsics perquè sinó no sorgeixen les idees.
3. Una part de ser creatiu té a veure en plantejar hipòtesis, provar coses, explorar possibilitats. La segona part consisteix en ser crític, fer judicis sobre els resultats, plantejar-se si funciona, etc.

En aquesta part em posiciono amb la concepció dels autors en remarcar la importància de crear nous entorns d'aprenentatge i brindar experiències reals i significatives als nens i nenes que els permetin extreure idees per establir connexions, imaginar, inventar, obrir noves possibilitats i així desenvolupar el seu pensament creatiu i musical amb llibertat d'expressió.

A continuació, es detallen els trets més significatius del currículum d'educació primària referents a l'àrea d'educació artística a tenir en compte per planificar les activitats didàctiques i per elaborar la part pràctica d'aquesta recerca.

Un dels punts més importants establerts a l'àrea d'educació artística exposa que l'ensenyament i aprenentatge per a la comprensió dels móns artístics i culturals ha de partir de les pròpies experiències dels infants.

Fent referència als objectius presents en el currículum relacionats amb la creativitat musical, d'una banda, es planteja el fet d'experimentar i indagar en les possibilitats expressives del so. També es proposa explorar, conèixer i experimentar les possibilitats que ofereix el cos, els sons, els instruments i l'experiència artística mitjançant els llenguatges artístics. D'altra banda, es fomenta valorar i respectar el fet

artístic propi i dels altres com una manera de comunicar-se i d'expressar els sentiments.

Pel que fa als continguts, es pot observar com es troben subdividits en dos blocs. En primer lloc, hi ha l'apartat d'explorar i percebre, que inclou aspectes relacionats amb el desenvolupament de capacitats de reconeixement visual, auditiu i corporal. En segon lloc, trobem l'apartat d'interpretar i crear, caracteritzat per l'expressió d'idees i sentiments per mitjà del coneixement i l'ús de diferents codis artístics. Aquests continguts, com en les diverses àrees curriculars, desenvolupen directament les competències comunicatives i, en aquest cas, la competència artística i cultural.

Recordant el que s'ha dit, el coneixement dels codis artístics i l'ús de recursos de l'àrea ajuden l'alumnat a iniciar-se en la percepció i comprensió del món que els envolta. Així mateix, li permeten ampliar les possibilitats d'expressió i comunicació amb els altres per mitjà dels llenguatges artístics, promovent la iniciativa personal, la imaginació i la creativitat.

Seguidament, s'agrupen els diferents períodes necessaris per tal d'aconseguir que el desenvolupament de la creativitat musical es dugui a terme de manera acurada. Tal i com expressa Lago (2003) aquests períodes són necessaris per conèixer l'evolució dels moments per els quals el nen o nena ha de passar fins a completar el procés de creativitat musical. Els períodes proposats són la imitació, la improvisació, l'experimentació i la creació.

1. Imitació: té lloc a l'etapa d'educació infantil en què els infants repeteixen quasi de forma constant els exemples rebuts per part dels mestres.
2. Improvisació: el nen o nena adquireix un cert entrenament que el permet disposar d'una major autonomia musical.
3. Experimentació: apareix l'harmonia que aporta riquesa a l'acte creador i el compromet a seguir una sèrie de lleis que s'hauran de conèixer.
4. Creació: l'alumne manipula sons i ritmes que es converteixen en melodies cada vegada més complexes.

Amb tot plegat, el desenvolupament d'aquestes fases permet a l'alumnat que les accions que van desenvolupant i aprenent cada vegada esdevinguin més complexes fins al punt que es fa créixer la figura d'un nou creador.

3.3. Factors determinants de la creativitat

Un altre punt important en què es fonamenta aquesta recerca és determinar els diversos factors que influeixen i estan implicats en el desenvolupament de la creativitat. S'ha cregut convenient analitzar-los perquè s'ha demostrat que poden influir en l'àmbit educatiu i que són aspectes millorables per mitjà de temps i amb dedicació. A continuació, es fa una breu exposició d'aquests factors proposats per a Estruch (2005) que els classifica en factors aptitudinals, actitudinals i psicofisiològics.

3.3.1. Factors psicofisiològics de la creativitat

L'òrgan de referència d'aquest factor és el cervell, que és l'òrgan que ens permet assimilar les coses noves i en el que es registren les experiències i coneixements, així com els sentiments i les sensacions corporals. En l'hemisferi esquerre d'aquest òrgan es compren el pensament analític i racional, el llenguatge, l'orientació temporal i la consciència. En canvi, l'hemisferi dret s'encarrega de la intuïció, la imaginació, el pensament integral i la inconsciència.

Segons Estruch (2005) quan exercitem més un hemisferi de l'òrgan que l'altre, deixem que l'altre es debiliti i perdi facultats. Per això, cal fer un ús integral del cervell utilitzant l'hemisferi esquerre i dret conjuntament, sols d'aquesta forma es pot desenvolupar la capacitat de pensar d'un individu. L'autora explica que una forma d'exercitar els dos hemisferis cerebrals en l'àmbit educatiu és ensenyar als infants a aprendre per a ells mateixos, estimulants i fomentant la imaginació i la creativitat integral.

3.3.2. Factors aptitudinals

Altres factors que contribueixen a la capacitat de pensar i produir de forma creativa són els quatre principis de fluïdesa, flexibilitat, elaboració i originalitat que són imprescindibles per avaluar la capacitat creativa:

- ❖ Fluïdesa: és la capacitat de produir moltes idees de manera espontània i amb varietat i agilitat de pensament funcional..
- ❖ Flexibilitat: és la capacitat per veure i solucionar situacions de diverses formes. Aquest component es valora analitzant les categories de resposta que és capaç de produir l'alumne.
- ❖ Elaboració: és la capacitat i l'aptitud del subjecte per enriquir qualsevol producció a través de produir, aprofundir, organitzar i formar les idees per desenvolupar i executar projectes.
- ❖ Originalitat: capacitat de l'individu per generar idees interessants, poc comunes i sorprenents en l'entorn. Fa referència a allò nou, imaginatiu i autèntic.

3.3.3. Factors actitudinals

En aquest apartat es descriuen diferents actituds i valors que una persona ha de disposar per poder desenvolupar i incrementar la seva capacitat creativa. Els investigadors distingeixen quatre actituds a tenir en compte:

- ❖ Tolerància: consisteix en fomentar una actitud de respecte, tolerància i acceptació de les opinions dels altres i les diferents cultures.
- ❖ Independència i llibertat: aquest factor radica en donar responsabilitat als infants perquè puguin ser els autors dels seus propis aprenentatges, permetent que es puguin expressar lliurement, que siguin espontanis, desenvolupin la seva fantasia i progressin en les noves idees.
- ❖ Sensibilitat als problemes: és el tret característic que empeny a la persona creativa a preguntar, a observar, fer recerca i a ser crítica davant dels problemes. La finalitat és que la persona pugui trobar solucions a les experiències, necessitats i dificultats que se l'hi presentin, és a dir, que busqui problemes i necessitats del seu entorn, indagui en aquests i es pregunti com pot trobar possibles solucions o transformacions.
- ❖ Curiositat: tota persona és creativa en la mesura que és curiosa. La curiositat produeix inquietud i recerca per part de l'individu i és la característica principal dels infants per el fet de donar-los la oportunitat de manipular i experimentar amb objectes i idees, fer-los preguntes, trobar respostes als problemes i intentar que adquireixin nous significats.

Amb tot plegat, a partir dels diferents factors esmentats anteriorment, podem concloure que la creativitat no és una capacitat innata, sinó que les habilitats, les competències i les actituds que es relacionen amb aquest concepte es poden aconseguir a través de l'aprenentatge i la pràctica d'un àmbit o context determinat.

3.4. Estímuls de la creativitat

El tema següent tracta de fer explícits alguns reptes necessaris per a facilitar l'estimulació del pensament creatiu en contextos educatius. Per això, es suggereix a continuació algunes actituds que promouen l'activació de processos implicats en el desenvolupament de la creativitat proposats per diversos investigadors (Garaigordobil, 1994: 193-194).

- Foment de l'autoconeixement i l'autoconsciència.
- Promoció de l'anàlisi i comprensió dels problemes humans.

- Educació en la tolerància als conflictes i les frustracions.
- Permissivitat en la llibertat d'elecció i en l'autonomia.
- Estimulació de la curiositat intel·lectual.
- Possibilitar oportunitats de posar a prova les seves idees, d'experimentar amb els objectes i poder transformar-los mitjançant una manipulació activa.
- Estimular l'espontaneïtat creativa amb activitats com jugar, discutir, improvisar, viure en comú, imaginar, etc.
- Donar la possibilitat als alumnes d'expressar el seu món tal i com el perceben.

3.5. Obstacles de la creativitat

En relació amb l'apartat anterior on es citaven els estímuls fonamentals que afavoreixen a la creativitat, en aquest punt, s'expressen els principals bloquejos que condicionen el desenvolupament de la creativitat de les persones. Els autors estableixen quatre tipus de bloquejos diferents.

Primerament, el bloqueig cognoscitiu es caracteritza perquè un cop trobat el camí per a solucionar un problema es tendeix a mantenir aquest esquema sense procedir a la recerca d'altres vies de solució. En darrer lloc, el bloqueig afectiu–emocional engloba diverses actituds i comportaments com la inseguretat, els sentiments d'indiferència, la por a cometre errors o fer el ridícul, la impulsivitat en resoldre problemes, l'autoimatge negativa de les pròpies capacitats, les preocupacions, l'excés de treball o les presses esdevenen les principals causes d'aquest bloqueig. El bloqueig per factors socials engloba obstacles com la pressió del grup, un model educatiu autoritari i relacions competitives. En aquest àmbit també hi influeix un ambient social perjudicial, així com figures adultes amb baix nivell intel·lectual. Finalment, el bloqueig per factors físic–ambientals inhibirà la creativitat si es caracteritza per un medi físic monòton, estàtic, pobre d'estímuls, o al contrari, si és un medi inestable, accelerat i caòtic.

Schafer (2004) estableix uns principis essencials que els mestres haurien de tenir en compte per no posar barreres a la creativitat. Els principis bàsics que comenta l'autor són els següents:

1. El primer pas més important a l'hora de fer una reforma educativa és fer-lo.
2. Cal donar més importància als fracassos que els èxits.
3. Ensenyar al límit del perill.
4. No hi ha mestres, sinó una comunitat d'aprenents.

5. L'educació no es pot basar en l'enfocament del mestre com a transmissor d'informacions per els alumnes.

6. Una classe hauria de ser una hora de mil descobriments. Per això, primer és necessari que mestre i alumne es descobreixin mútuament.

3.6. Components de la creativitat

En relació amb els diversos factors que influeixen i estan implicats en el desenvolupament de la creativitat, en aquest apartat es presenten i s'analitzen les diferents teories que fan referència als quatre components de la creativitat. Navarro (2008) proposa que els factors que integren la creativitat són la persona, l'ambient, el producte i el procés. Seguidament es concreten les característiques principals d'aquests components.

En primer lloc, fent referència a la persona, molta autors consideren que totes les persones són creatives en major o menor mesura. Tanmateix, tal i com coincideixen Csikszentmihalyi (2006), Böhm (2002:51) i Estrada (1990; citat a Cruces, 2009) el principal aspecte que facilita la creativitat en la persona és la curiositat, l'interès per saber com són les coses, quan es considera fonamental descobrir i crear una cosa nova, quan tens passió i ets capaç d'entusiasmar-te per aconseguir un repte. Així mateix, Böhm (2002) i Estrada (1990) van més lluny i plantegen que la personalitat creativa també es desenvolupa quan la persona aprofita les ocasions per transformar la realitat i el seu pensament, quan busca solucions per superar obstacles i afrontar riscos tot admetent l'error i reflexionant sobre aquest. En aquesta línia, és interessant remarcar la idea de Heinelt (1979) i Estrada (1990; citats a Cuevas, 2012) quan proposen que en aquest àmbit és primordial que la persona es senti lliure a l'hora d'escollir les idees. Finalment, Csikszentmihalyi (2006) remarca que el primer aspecte que facilita la creativitat és la "predisposició genètica" per un àmbit donat.

En segon lloc, Huidobro (2002) i Quitian (2006; citats a Navarro, 2008) proposen diversos elements ambientals que influeixen en la creativitat. Aquests són els que ofereixen un ambient d'identitat, seguretat, confiança, autonomia i llibertat. També hi contribueix un ambient familiar i social que fomenti l'individualisme. Per últim, és necessari un ambient didàctic en procediments autònoms, flexibles i divergents, on es promogui la formulació de problemes i es fomenti la organització i la participació activa.

En tercer lloc, referint-se al producte, Romo (1997; citat a Navarro, 2008) estableix que sense persona no hi ha fet creatiu, però sense producte tampoc n'hi ha. Per això el producte esdevé un component necessari de la creativitat. Huidobro (2002) manifesta

que aquestes produccions creatives han de reunir principalment les característiques de novetat, adequació i aprovació d'experts d'un àmbit determinat, efectivitat i transformació.

Finalment, el procés implica que es dugui a terme una síntesis de la informació, que s'elaborin i es plantegin noves alternatives, que hi hagi la possibilitat de jutjar, avaluar, contrastar i comprovar la informació amb l'objectiu de poder escollir la solució més atractiva per poder comunicar els resultats als altres. Després de definir els components que intervenen en la creativitat, es pot afirmar que durant l'estudi es tenen en compte aquests conceptes.

3.7. El procés creatiu

Reprenent el que s'ha expressat en l'apartat anterior, en el marc de procés creatiu hi ha un punt de vista de complexitat per el tipus d'investigació que es desenvolupa en aquest treball, ja que en la recerca no s'han pogut plantejar unes activitats que contemplessin totes les fases que caracteritzen el procés creatiu a causa de la manca de temps que requereix la recerca. Tot i això, es creu oportú anomenar les diverses fases que intervenen i configuren el procediment creatiu. Seguint la proposta compartida entre diversos autors (S. de la Torre, Weinsber, Herrán, Wallas, entre d'altres), Herrán (2008; citat a Navarro, 2008) les quatre etapes en l'activitat creadora a tenir en compte són: la preparació, la incubació, la il·luminació i la verificació.

Primerament, la preparació fa referència al moment en què la persona investiga i analitza la informació que pot ajudar-la a solucionar un problema. Tot seguit, en la incubació s'estableixen relacions entre els problemes seleccionats i les possibles vies i les estratègies de solució. L'objectiu és aconseguir un estadi de relaxació per facilitar les idees i exercitar el pensament creatiu. A continuació, en la fase de la il·luminació es contempla la solució creativa en combinar les idees plantejades i emergeix la idea nova que és la solució al problema. Finalment, la verificació és l'estructuració final de tot el procés i es confirma si realment la idea és efectiva.

A diferència de les quatre etapes del procés creatiu citades anteriorment, es considera convenient exposar com es desenvolupa la capacitat de pensament creadora. Partint de les idees exposades per Weisberg (1987; citat a Bernal, 2003), l'activitat creadora necessita un pensament divergent per millorar la capacitat de pensament i per produir unes idees noves i això implica fomentar el pensament divergent a partir de l'aplicació de tècniques que generin solucions. Aquesta producció d'idees noves augmentarà les possibilitats de resoldre creativament un problema. Tot i aquesta distinció, la majoria

de teòrics creuen que és partir d'un pensament lliure per el qual es construeix el pensament creatiu.

En canvi, autors Bernal (2003) únicament expressen que l'activitat creadora es desenvolupa i s'ensenya a partir de l'estudi i la pràctica tot recollint els aspectes cognitius i emocionals. Bernal (2003) i Paynter (1999; citat a Bernal, 2003) entenen per procés creador el fet d'aprendre a escoltar, imaginar, memoritzar i disfrutar amb l'experiència musical. Per aquest motiu, l'autora creu convenient que per assolir aquest procés cal motivar als alumnes en la recerca sonora, a experimentar, jugar i a manipular sons i instruments musicals per arribar a expressar les seves idees sonores musicals.

En les diverses activitats s'ha tingut en compte desenvolupar el pensament divergent dels alumnes concretat anteriorment, ja que les tasques tenien com a objectiu principal permetre als infants produir idees pròpies i innovadores per tal de trobar diverses respostes, millorar la capacitat de pensament i augmentar la possibilitat de resoldre creativament una situació. D'altra banda, també s'ha seleccionat i elaborat un material i uns sons determinats que han permès als nens i nenes expressar la seva idea musical a través d'experimentar amb instruments i sons, inventant, jugant, treballant, creant, etc. Tal i com afirma Paynter (1991) escoltar i provar condueix a un fer, tècnica o manera específica de manipular els materials sonors per a arribar a la composició d'una idea musical.

3.8. Paper del mestre creatiu

Per tal de poder desenvolupar activitats de creació musical a l'aula amb l'objectiu d'augmentar el pensament creatiu musical dels alumnes cal tenir en compte un factor molt important que incideix en aquest aprenentatge. Per la condició d'aquesta recerca l'element a tenir en compte és el del mestre, ja que la seva actuació serà determinant en l'aprenentatge dels nens i nenes.

Per aquest motiu, a continuació es descriuran les característiques i els coneixements que ha de tenir un mestre que fomenti la creativitat, així com la implicació i el paper d'aquest al llarg del procés d'ensenyament-aprenentatge per tal de proporcionar als alumnes els estímuls necessaris que afavoreixin i desenvolupin el seu potencial musical.

Schafer (2004) concep la imatge d'un mestre segur i confiat, capaç d'aprendre dels alumnes i amb els alumnes. Pensa que un mestre primer s'ha d'educar a sí mateix, ja

que en el fons un docent és fonamentalment un alumne que es va formant al llarg de tota la vida.

Partint de les aportacions de Torrance (1977; citat a Latorre, 1997) s'anomenen unes conductes a seguir per part del mestre amb l'objectiu de fomentar i estimular un aprenentatge creatiu.

1. *Detectar i reconèixer potencialitats*: conèixer les idees prèvies dels alumnes, saber com resolen els problemes, la seva actitud i motivació per aprendre, les observacions i preguntes que es fan, etc.
2. *Respectar les preguntes i les idees*: els infants es qüestionen i així poden arribar a construir coneixement partint de les prediccions i les preguntes obertes.
3. *Fer preguntes provocatives* que requereixin raonar, interpretar, analitzar, sintetitzar, avaluar i aplicar.
4. *Reconèixer i valorar la originalitat* de les aportacions dels infants.
5. *Desenvolupar l'habilitat d'elaboració*: cap idea serà vàlida si l'alumne no la pot desenvolupar en la seva totalitat i portar-la a la pràctica.
6. *Potenciar la pràctica i l'experimentació*: cal preparar activitats que permetin la pràctica lliure i l'experimentació original que garantirà desenvolupar la creativitat.
7. *Formar lectors creatius* perquè aprenguin a atribuir significat a la informació.
8. *Predir i anticipar el comportament*: en l'aprenentatge de la música la pràctica cognitiva unida a la repetició d'un moviment o acció són necessaris perquè hi hagi aprenentatge.
9. *Dissenyar experiències planificades i guiades*: ajudar a l'alumne perquè pugui aprendre, tenint en compte l'activitat i les seves possibilitats.
10. *Plantejar hipòtesis*: cal incloure activitats d'improvisació que permetin a l'alumne fer hipòtesis i planificar seqüències per contrastar les hipòtesis formulades.
11. *Desenvolupar habilitats per la solució creativa als problemes*. Per això, cal incloure la possibilitat de desenvolupar solucions creatives als problemes.

En aquesta línia, Sternberg (1999) i Bernal (2003), incorporen altres característiques necessàries que ha de posseir un mestre creatiu:

- Estimular la cooperació i el treball en grup.
- Educar per acceptar fracassos i frustracions.
- Crear un clima de confiança perquè l'alumne participi i improvisi amb llibertat.
- Impartir l'activitat de manera interdisciplinària.

Per últim, esmentar que el mestre no ha de tenir únicament uns coneixements culturals, sociològics, psicopedagògics i científics, sinó que també ha de tenir la capacitat de proporcionar als alumnes els estímuls que afavoreixin i desenvolupin el seu potencial musical innat. Tal i com diu Bernal (2003), un mestre ha de ser una persona oberta, espontània, flexible, que tingui confiança en ell mateix i en els seus alumnes, que estigui compromesa amb l'educació musical i amb la creativitat tot fomentant actituds obertes i motivant als infants en el procés educatiu.

3.9. Avaluar la creativitat

Actualment, l'avaluació de la creativitat sembla que s'ha convertit en un gran repte dins l'àmbit educatiu. Hi ha hagut diversos intents a l'hora de desenvolupar i establir unes mesures vàlides i objectives de la creativitat. Tot i això, en aquesta investigació s'han tingut en compte els indicadors que contribueixen a la capacitat de pensar i produir de forma creativa per tal de valorar si l'objectiu de recerca s'ha assolit satisfactòriament. Aquests factors són els principis de fluïdesa, flexibilitat i originalitat definits anteriorment que esdevenen imprescindibles per avaluar la capacitat creativa.

D'altra banda, també es tenen en compte altres actituds i valors a l'hora d'avaluar si l'alumne ha desenvolupat i incrementat la seva capacitat creativa. Aquestes actituds s'han descrit anteriorment en l'apartat anomenat "Factors determinants de la creativitat" i s'ha escollit prendre com a indicadors de creativitat d'aquesta recerca la tolerància, la independència i llibertat i la curiositat.

4. Aplicació Pràctica

4.1. Presentació del centre on s'ha desenvolupat la recerca

L'escola on he desenvolupat l'aplicació pràctica d'aquest Treball de Fi de Grau és la de Sant Ignasi de Manresa, un centre públic d'educació Infantil i Primària amb vocació d'escola de barri on hi ha representada la major part de la societat del seu entorn. D'acord amb el Projecte Educatiu de Centre, el centre es declara laic i pluralista, democràtic i integrador, que intenta educar segons els valors de la convivència i la solidaritat, respectant les creences i les ideologies dels alumnes i els mestres. Tal i com es descriu en el marc legal del Projecte Educatiu de Centre, l'escola es manifesta participativa i oberta a tothom, fomentant la importància d'obrir l'escola a les famílies tot potenciant la seva implicació, compromís i col·laboració.

El centre educatiu no facilita que la música estigui considerada com una àrea fonamental i imprescindible dins el projecte educatiu per la importància de desenvolupar la sensibilitat artística i la creativitat dels infants. Aquest fet es veu reflectit en l'escassa presència de la música dins el marc educatiu. És l'equip docent qui considera útil que sigui el propi professorat de música qui elabori el material didàctic d'aquesta matèria, afirmant que és el propi mestre qui millor coneix les necessitats i capacitats de cada alumne i així, es poden adaptar els recursos i els materials de la manera que li sembli més motivant i més ben estructurada, segons aquests interessos.

A l'etapa d'Educació Primària és fonamental proporcionar als nens i nenes un ambient musical ric per afavorir el seu desenvolupament i permetre que tinguin més capacitat inventiva per a fer música a través d'experimentar diferents realitats i activitats musicals per arribar a configurar i interioritzar els sons i les estructures musicals. Al llarg de tota l'etapa de primària els nens i nenes treballen els diferents elements de llenguatge musical, l'educació de l'oïda, la dansa, la cançó, el ritme i l'aprenentatge instrumental.

L'horari lectiu de les sessions de música va en funció de cada curs. A la setmana, els alumnes de Cicle Inicial fan dues sessions de música d'una hora i 45 minuts en total i a Cicle Mitjà i Superior únicament en fan una a la setmana de 45 minuts. Les classes de música es fan en una aula de música equipada amb taules i cadires per a totes els alumnes, una aigüera, prestatgeries, una pissarra de pentagrames, un teclat, diversitat d'instruments Orff i altres materials didàctics. Aquest espai és força petit de manera que, les activitats que requereixin espai per moure's no es podran realitzar sinó que es

doni el cas que es redistribueix el mobiliari de l'aula tot apartant les taules i cadires. Per tant, aquest espai en moltes ocasions no es pot adaptar a les necessitats dels infants.

4.2. Característiques del grup observat per a desenvolupar la investigació

Per a realitzar el treball de camp i fer-ne l'observació directa, s'han escollit cinc alumnes del grup-classe on es va dur a terme la intervenció didàctica durant l'estada de pràctiques. Les característiques i peculiaritats d'aquests cinc alumnes s'esmenten en un altre apartat¹. El grup-classe és el de 3r A de Cicle Mitjà, i està format per a vint-i-tres alumnes, tretze nenes i deu nens. En general, es tracta d'un grup-classe bastant heterogeni per les grans diferències culturals i econòmiques que s'hi poden observar. Tots els alumnes entenen i parlen bé el català i el castellà. La major part pertanyen a famílies de nivell socioeconòmic i cultural mig, tot i això, hi ha tres famílies amb notables dificultats socioeconòmiques.

En el grup hi ha vuit alumnes procedents d'altres països: dos són magrebins, tres són africanes, dos són equatorians i una és . En el grup hi ha tres alumnes diagnosticats amb dèficit d'atenció, dos alumnes que reben educació especial perquè tenen un nivell d'aprenentatge inferior a la resta i també hi ha un cas d'un alumne amb dèficit comportamental que actualment no se l'hi ha diagnosticat.

És un força actiu que es caracteritza per un bon ritme de treball i amb molta curiositat i ganes i interès d'aprendre. Destaca el fet que és un grup força tranquil i participatiu, i es mostren oberts davant la realització de diverses activitats plantejades. Entre els alumnes hi ha un bon ambient de convivència, s'ajuden i es respecten els uns als altres i però en algunes ocasions els costa estar en silenci i s'ha de cridar l'atenció a algun alumne que es distreu, molesta als altres o li costa parar atenció. Dins l'aula es poden observar gran diversitat de ritmes d'aprenentatge, el grau de participació, el rol que assumeix cada infant, etc. També existeixen diferències entre els alumnes pel que fa a interès i motivació per la classe de música i les activitats artístiques.

4.3. Metodologia

4.3.1. Paradigma

Per tal de poder conèixer la realitat d'aquesta investigació i dur a terme els objectius de la proposta es parteix de la metodologia qualitativa de la investigació educativa

¹ Veure apartat 4.6.1, pàg. 32

posicionant la recerca en el paradigma sociocrític. A partir d'aquest enfocament, es desenvoluparà l'objectiu de recerca citat anteriorment que consistia en comprendre i analitzar les transformacions que s'han dut a terme en el context real de l'aula i es farà una interpretació de la situació per donar resposta a determinades dificultats.

Dins el paradigma sociocrític, la recerca es situa dins la modalitat d'investigació-acció, ja que el propòsit principal es basa en observar i valorar si la intervenció didàctica ha estat útil per desenvolupar i transformar la realitat educativa en referència a la creativitat dels nens i nenes, així com aconseguir una actitud activa i motivada a l'aula que permeti als infants viure experiències de creació musical. Lomax (1990; citat a Latorre, 2003) defineix la investigació-acció com "una intervenció en la pràctica professional amb la intenció d'ocasionar una millora". La present intervenció didàctica es basa en la recerca degut a què implica una indagació disciplinada.

A partir de l'aportació de Kemmis i McTaggart (1988; citat a Latorre, 2003) es descriuen les característiques bàsiques de la investigació-acció següents:

- És participativa. Les persones treballen amb la intenció de millorar les seves pròpies pràctiques.
- Segueix un espiral de cicles de planificació, acció, observació i reflexió.
- El propòsit fonamental de la recerca consisteix en canviar una realitat introduint una nova metodologia a l'aula.

4.3.2 Orientació metodològica

Tal i com s'ha esmentat anteriorment, la línia metodològica que es segueix en aquesta investigació és el d'una investigació-acció, ja que es planteja una intervenció en la pràctica educativa amb la intenció d'originar una millora. La finalitat d'aquesta metodologia és proporcionar elements que serveixin per facilitar el procés pràctic en situacions concretes, vinculant la investigació, l'acció i la formació. En aquest cas, s'ha investigat si la intervenció didàctica assoleix els objectius establerts de la investigació. Per tant, aquest instrument d'investigació serveix per poder analitzar dades qualitatives i extreure'n conclusions.

La investigació qualitativa desenvolupada té com a fase inicial identificar les necessitats, problemes o centres d'interès per poder iniciar la investigació-acció. En aquest aspecte, es va creure convenient proposar activitats que fomentessin la creativitat dels alumnes de 3r de primària, acostumats a una metodologia d'aprenentatge musical força tradicional. En primer lloc, el propòsit consistia en detectar i analitzar si les diferents tasques permetien als infants crear un ambient

musical ric per afavorir el seu desenvolupament i permetre que tinguin més capacitat inventiva per a fer música. En segon lloc, durant el desenvolupament d'aquestes activitats es va seguir un procés d'acció i observació dels diferents aspectes a tenir en compte per, finalment, determinar la situació a què s'ha arribat. Finalment, es va analitzar la percepció i el tractament de l'educació musical a l'escola i la importància de fomentar la creativitat en les diferents àrees i activitats a partir de les creences dels mestres entrevistats sobre la presència i la importància de l'educació artística i la creativitat a l'escola.

Per tal de fer un anàlisi d'aquestes fases, s'han establert les activitats següents:

- Formulació del problema
- Recollida de dades
- Treball de camp
- Interpretació de les dades
- Discussió dels resultats i conclusions

4.3.3 Instruments de recollida de dades

Els instruments que s'han utilitzat per realitzar la part pràctica d'aquesta investigació són les observacions a partir dels vídeos, les entrevistes i les graelles d'observació diàries necessàries per a analitzar la intervenció educativa i recollir les dades pertinents.

- L'observació

S'ha escollit l'observació participant com a principal instrument de recollida de dades. Latorre (2003) valora l'observació com un mètode interactiu que requereix una implicació de l'observador en els fets que està observant. Anguera (1989), Olabuénaga (1996) i Heinemann (2003), entenen l'observació com un procés d'obtenció de dades que té com a objectiu descriure grups socials i escenes culturals mitjançant la vivència de les persones implicades a fi de comprendre com i interpreten la realitat que els envolta.

En referència a aquesta investigació, coincideixo amb Olabuénaga (1999) quan insisteix que l'observació ha d'anar molt més enllà de descriure i interpretar els fets d'un grup social per realitzar una recerca. També és fonamental que aquest anàlisi i interpretació de les dades sigui estructurada, completa i sistemàtica en relació a la realitat. Hi ha una definició que sembla útil per emmarcar la metodologia d'aquesta

recerca. Anguera (1989: 137) assenyala que “observar és advertir els fets tal com es presenten a la realitat i cal enregistrar-los per a posteriorment comprovar-los.”

- L'entrevista

Realitzar l'entrevista² ha permès extreure informació detallada sobre la concepció dels mestres de música sobre l'àrea d'educació artística i el concepte de la creativitat a les aules. Tal i com afirma Latorre (2003:70), l'entrevista possibilita obtenir informació sobre fets i aspectes subjectius de les persones, creences, actituds, valors o coneixements que d'una altra manera no estaria a l'abast de l'investigador.

Finalment, l'avaluació dels processos d'ensenyament i aprenentatge s'ha dut a terme de manera formativa, mitjançant una observació sistemàtica de l'adquisició dels diversos continguts, objectius i aprenentatges que ha seguit l'alumnat al llarg de la intervenció. En aquest cas, s'han tingut en compte els moments d'avaluació següents: avaluació inicial, avaluació formativa i avaluació final.

L'avaluació inicial ha permès determinar en quin punt de partida es troba cada alumne tenint en compte les seves experiències, coneixements previs i l'estadi evolutiu en què es troba. S'ha observat i s'han fet preguntes als nens i nenes per fixar-se en allò que saben, en com s'expressen a nivell corporal i emocional, en com coordinen els seus moviments, en com improvisen i creen seqüències rítmiques, en la seva participació i aportació, en si mostra interès i en si està atent a les explicacions.

En l'avaluació formativa s'ha anat observant, valorant i recollint la informació necessària del treball personal que realitza l'alumne, la seva participació activa, l'esforç i interès que mostra. També s'ha valorat el progrés i l'avenç en l'adquisició d'aprenentatges relacionats amb els objectius i les competències bàsiques.

En l'avaluació sumativa, s'ha determinat si els objectius i els continguts s'han aconseguit i el grau d'assoliment en què s'han adquirit els aprenentatges de cada infant. Per valorar aquests aspectes, s'han utilitzat les graelles d'avaluació per sessió i l'observació al llarg de tota la unitat.

- Graelles d'observació

La informació de les observacions s'agruparà en dos tipus de graelles d'observació³. D'una banda, una graella categoritzada amb la presència o absència d'ús d'estratègies

² Veure entrevistes a l'annex, pàg. 59

³ Veure graelles d'observació a l'annex, pàg. 56, 57

creatives i les actituds dels infants. D'altra banda, una graella⁴ que inclou els indicadors de creativitats analitzats per a cada activitat desenvolupada.

4.4. Procediment de la de la investigació

Per a dur a terme la part pràctica de la investigació s'han establert diferents fases que es detallen a continuació.

En un principi, durant la primera tutoria amb el tutor del Treball de Final de Grau, se li va explicar les dues propostes que es tenien del treball i a partir d'aquí es va començar a pensar quina de les dues idees seria la més factible i interessant d'investigar. Tot seguit, es va anar elaborant la pregunta investigable per tal d'iniciar la investigació.

Un cop es va assegurar que la pregunta investigable era clara, viable i pertinent, es va començar a fer una recerca bibliogràfica entorn als temes com la creativitat, l'educació musical, la didàctica de la música, etc., per l'elaboració de la primera part del Treball de Fi de Grau. En aquesta fase també es va fer un esbós de l'índex del treball.

En el període del mes de gener es va iniciar planificació de la segona part del TFG. En aquesta fase es va decidir amb el mestre tutor els instruments de recollida de dades per el desenvolupament del treball i la planificació de les activitats que servien per analitzar i extreure les conclusions d'aquesta investigació. En aquesta etapa també es va elaborar l'entrevista per els mestres i es van començar a establir els indicadors de creativitat necessaris per a obtenir els resultats de la recerca.

L'estudi de camp de la investigació es va realitzar al llarg de nou sessions per setmana durant l'estada de pràctiques. Al llarg d'aquests dies es va dur a terme la recollida de dades a través de la observació, la gravació de les sessions i el diari de camp.

Durant el període de gener a maig de 2014 es va procedir a l'anàlisi de les dades recollides durant l'estada per tal de processar la informació i realitzar l'aplicació pràctica del Treball de Fi de Grau. Tot seguit, es van elaborar unes conclusions relacionant les dades obtingudes tant de l'observació com de les entrevistes. Finalment, un cop acabades les dues parts fonamentals del treball, es va fer un seguiment amb el tutor per tal de corregir aspectes necessaris a tenir en compte.

⁴ Veure gralles dels indicadors de creativitat a l'annex, pàg. 63

4.5. Planificació de la proposta

La recollida de dades d'aquest procés d'investigació s'ha realitzat durant el període de Pràctiques III (del 20 de gener al 21 de març de 2014) a l'Escola Sant Ignasi de Manresa amb 5 alumnes de 3r de primària. Tal i com s'ha esmentat anteriorment, l'objectiu de la recerca era recollir les dades necessàries per tal d'afirmar que la proposta d'activitats creatives ha contribuït a què els alumnes de tercer de primària poguessin realitzar experiències de creació musical a l'aula per tal de millorar el seu pensament creatiu, així com desenvolupar les habilitats intel·lectuals, expressives i de creació musical.

A través de l'instrument d'observació del dia a dia, les gravacions de les diferents sessions i els indicadors de creativitat establerts, s'han recollit les dades necessàries per tal d'establir uns resultats i conclusions de la investigació. Tot seguit, es presenta i es justifica la metodologia del conjunt d'activitats creatives de la seqüència didàctica "El racó dels compositors".

4.5.1. Proposta didàctica "El racó dels compositors"

La unitat didàctica⁵ "El racó dels compositors" té com a eix vertebrador el tema del Carnestoltes durant les 4 primeres sessions, i les darreres giren entorn a la creació d'un poema musicat. Les dades necessàries per establir resultats i conclusions d'aquesta investigació s'han extret a partir de 5 activitats de la proposta didàctica citada anteriorment. Les activitats escollides es descriuen breument a continuació.

1. Activitat d'avaluació inicial

Aquesta activitat consisteix en un seguit de preguntes i respostes a través de frases rítmiques i a nivell de percussió corporal. Primer de tot, s'introdueix el concepte de percussió corporal. Tot seguit, els alumnes es situen en rotllana i el/la mestre/a interpreta un seguit de ritmes a partir de la percussió corporal que tots els nens i nenes hauran d'anar repetint. A la segona activitat, per torns, cada nen i nena ha d'anar sortint individualment al mig de la rotllana per inventar i improvisar un nou ritme a través de la percussió corporal. La resta d'alumnes han d'imitar el ritme, i així, successivament fins que tots els nens i nenes hagin expressat el seu ritme. Finalment, els nens i nenes han de descriure què els suggereix, recorda o inspira i què s'imaginaven tot escoltant una audició. Després es diu als alumnes que es col·loquin en rotllana i es fa una posada en comú perquè puguin expressar tot allò que els ha transmès l'audició.

⁵ Veure seqüència didàctica a l'annex, pàg. 49

2. El compàs binari i el compàs ternari

Primer de tot, es demana als nens i nenes que facin volar la imaginació per interpretar i representar dos tipus de personatges; uns soldats i uns prínceps i princeses. A partir de dues audicions amb compàs binari i ternari es demana als alumnes que es moguin per l'espai tot caminant, marcant el ritme i compàs de les dues audicions i representant el moviment dels dos tipus de personatges. En segon lloc, es reparteixen unes pilotes de tennis a cada alumne i se'ls proposa relacionar les marxades amb el número determinat de temps de cada moviment per arribar a la conclusió esperada. En tercer lloc, es fa una rotllana i a partir de tot el que s'ha treballat es fan preguntes als alumnes per fer-los reflexionar i entendre què és el compàs binari i ternari.

3. Símbols amb sons

A partir de diversos símbols els alumnes han d'imaginar, crear i proposar moviments amb so per representar i interpretar amb el cos aquell símbol determinat. Llavors, a partir de diverses propostes es fan votacions per escollir el moviment que més ha agradat al grup i adoptar-lo com al definitiu que servirà per representar cada símbol determinat. Un cop establert cada símbol es representa en diferent ordre. La següent activitat consisteix en fer diferents grups i a partir d'instruments de percussió i material diferents inventar una nova seqüència de sons o moviments a partir dels símbols que s'han treballat anteriorment.

4. Ens inventem un poema

En aquesta activitat es planteja als alumnes inventar un poema que inclogui el nom de tots els nens i nenes de la classe i posteriorment, musicar-lo. Primer de tot es demana als infants que pensin una frase que rimi amb el seu nom. Un cop elaborades les frases, es llegeix el poema conjuntament i es comença a musicar el poema. El mestre fa de guia per fer arribar als alumnes a entendre el procés que s'ha de seguir per musicar un poema. Quan arriben a la conclusió que el següent pas és posar ritme al poema es demana als alumnes que separin en síl·labes cada una de les paraules de la seva frase i un cop separades, que intentin trobar el ritme que correspon a la lletra, tot posant un exemple. El següent pas consisteix en trobar un títol per el poema que es decideix conjuntament i a través de votacions. Tot seguit el/la mestre/a fa de guia del procés i acaba explicant-los com es musica un poema. Finalment, es canta i interpreta entre tots.

5. Activitat d'avaluació final

Primer de tot, es demana als alumnes que en un full escriguin i inventin una seqüència rítmica de quatre compassos segons el tipus de compàs escollit. Tot seguit, es demana als nens i nenes que pensessin i inventessin un ritme de quatre temps i l'interpretessin amb l'ajuda d'un pandero. Un cop interpretat el ritme la resta de companys l'havia de repetir i així successivament fins que tots els alumnes hagin interpretat el seu ritme. Finalment, per grups d'alumnes, s'havien de moure lliurement per l'espai tot seguint i portant el ritme de la música que sonava.

4.6. Interpretació i anàlisi de les dades recollides

En aquest apartat es presenten les dades recollides i els resultats obtinguts a través de l'observació, dels ítems recollits a les graelles d'observació i de l'entrevista. En cada punt s'especifiquen els resultats en base a les diferents dimensions que s'han observat i a continuació se'n fa l'anàlisi i la valoració.

4.6.1. Característiques dels alumnes

A continuació es descriuen les característiques dels cinc alumnes en què es basa aquesta recerca tot remarcant el comportament, l'actitud, la participació i la presència d'estratègies creatives.

- Alumna A

Mostra confiança i seguretat en ella mateixa a l'hora d'expressar i aportar diverses propostes davant la resta de companys. Al llarg de la sessions ha produït moltes idees originals de manera espontània i ha participat de forma continuada en les diverses activitats. En el treball en equip, l'alumna ha pres la iniciativa del seu grup i ha aportat moltes de idees creatives.

- Alumne B

Al llarg de totes les activitats aquest alumne ha mostrat una gran actitud participativa i amb molta iniciativa. Tot i això, moltes vegades quan fa una proposta dona la sensació que ho diu més aviat per fer riure als companys de classe. Sembla que l'alumne està valorat com el "líder" de l'aula i la majoria de nens i nenes opten per recolzar les seves idees. Cal destacar que té molta capacitat imaginativa a l'hora de generar noves idees interessants, ja que són poc comunes i de qualitat. També destaca per expressar les seves idees espontàniament i de forma molt variada, ja que a cada activitat que se li proposa és el primer en voler aportar la seva opinió i mostrar les idees davant la resta de companys. Tanmateix, alguns cops cal cridar-li l'atenció perquè es distreu, no presta atenció a les activitats i distreu als companys.

- Alumne C

En un principi aquest alumne va mostrar facilitat en expressar i compartir les seves idees a través del cos, però a mesura que anaven passant els dies, la seva participació al grup va disminuir. Se li havia d'anar al darrere per si volia aportar alguna idea i moltes vegades s'hi negava. Tot i això, en el desenvolupament de les diverses activitats se l'ha vist força motivat i amb moltes ganes de participar en les diverses propostes perquè és un nen amb una actitud positiva.

- Alumne D

A l'inici de les activitats aquesta alumna es mostrava poc participativa i amb timidesa per aportar la seva opinió. Llavors, a partir de les diverses activitats ha anat generant cada cop més idees força originals a destacar. Se la veia amb molta més seguretat en ella mateixa i bastant motivada per participar en cada activitat. Cal destacar la capacitat d'expressar les idees i sentiments tot i que es veu una alumna bastant tímida, per això s'ha de valorar que porti idees i participi a l'aula.

- Alumna E

Aquesta alumna s'ha mostrat poc participativa al llarg de les activitats, perquè en algunes ocasions evitava aportar la seva opinió quan li tocava, no s'atrevia a fer alguna activitat i no mostrava interès per expressar les seves idees. Per tant, es pot observar que l'alumna té poca confiança i seguretat per aportar i expressar les seves idees. A més, mostra poca curiositat per dur a terme les diverses activitats i experimentar amb els materials que se li proposen. Tampoc ha mostrat massa fluïdesa en produir idees de manera espontània perquè fins que no se la insistia no s'atrevia a fer la seva proposta. Tot i això, sorprèn el fet que al llarg de les activitats és veu una nena força moguda i amb una actitud oberta amb la resta d'alumnes.

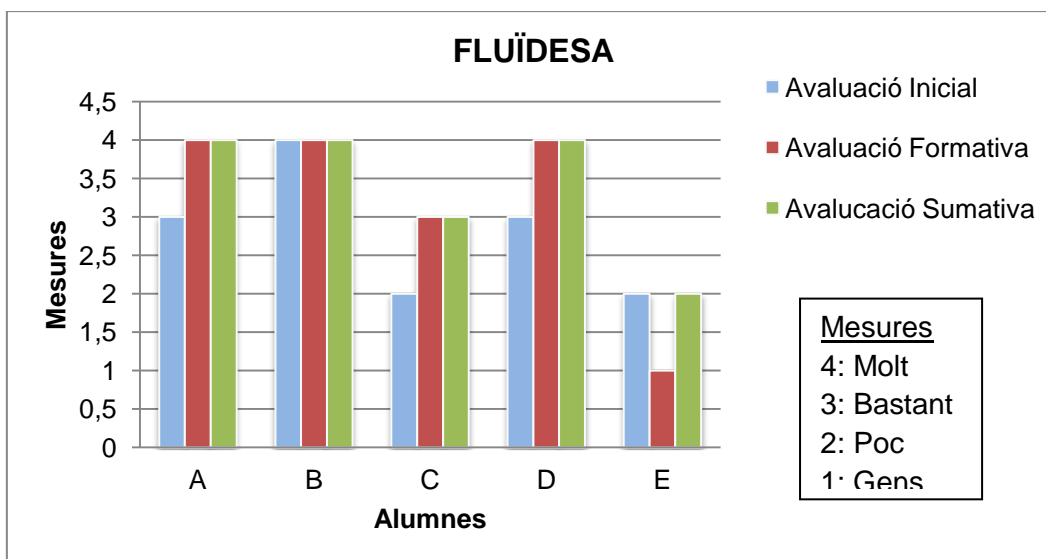
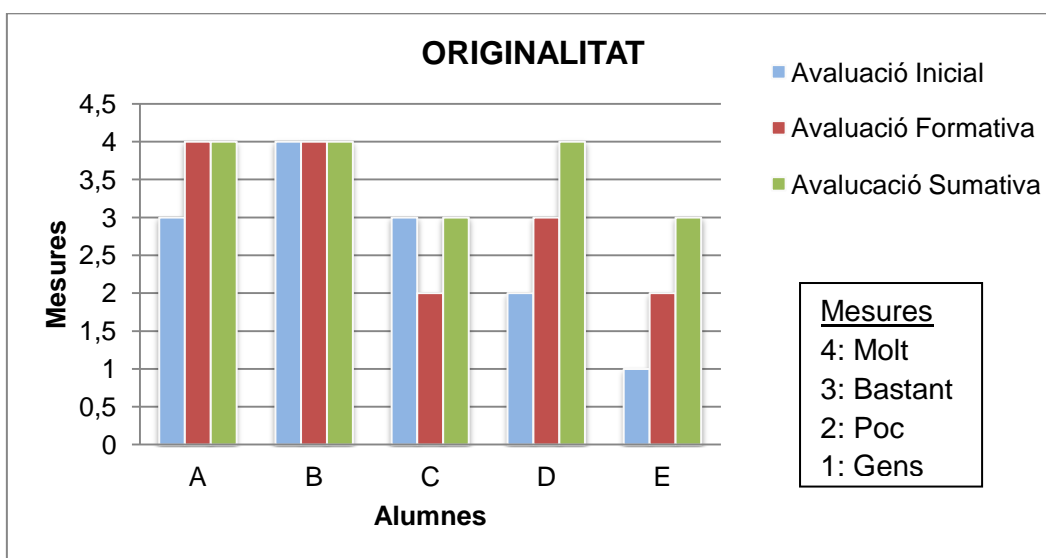
4.6.2. Graella amb els indicadors de creativitat

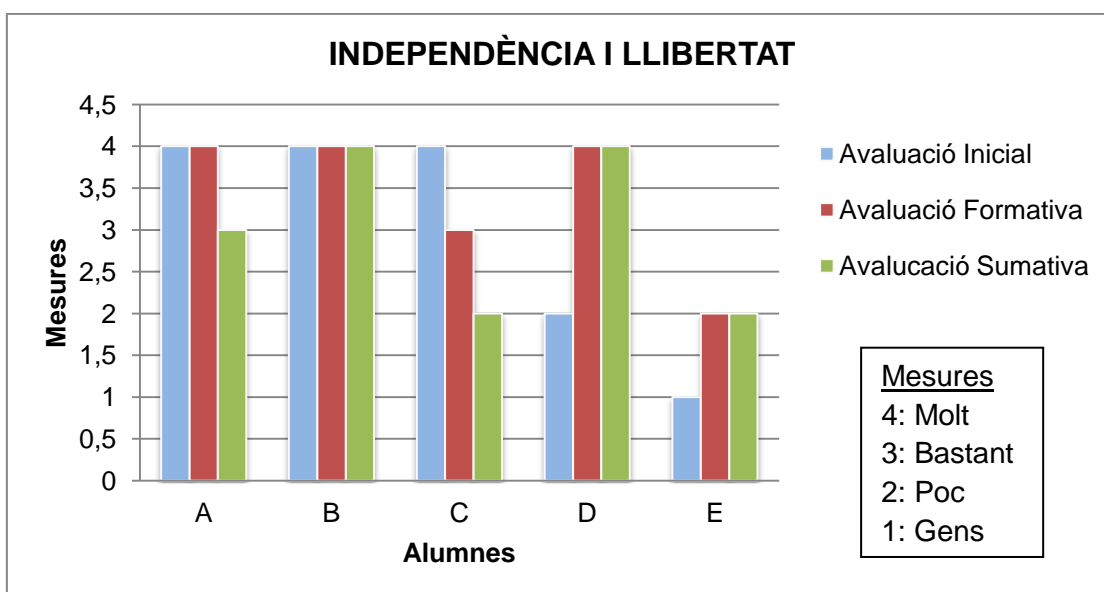
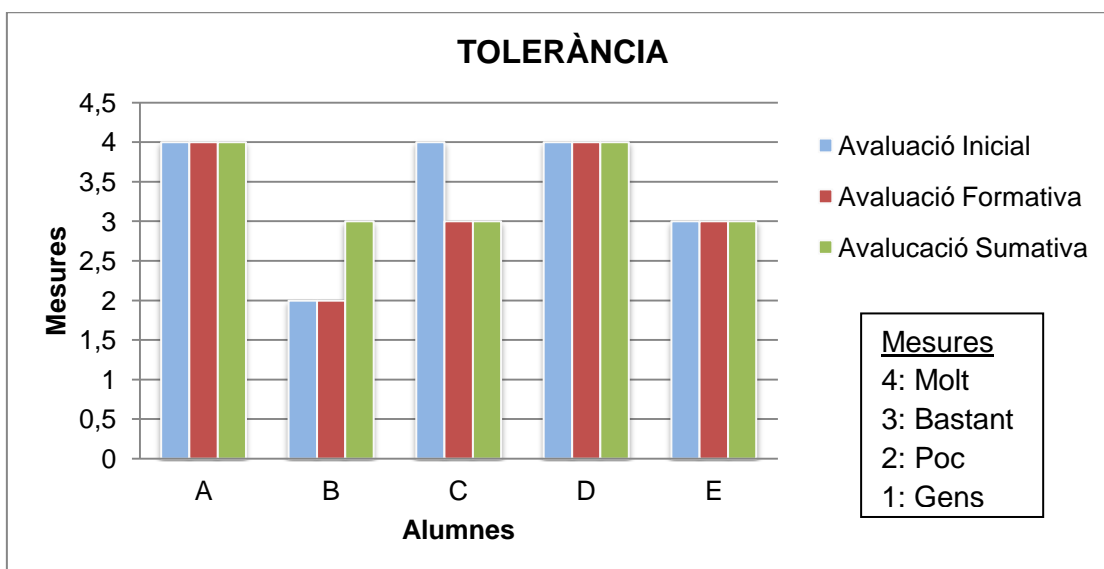
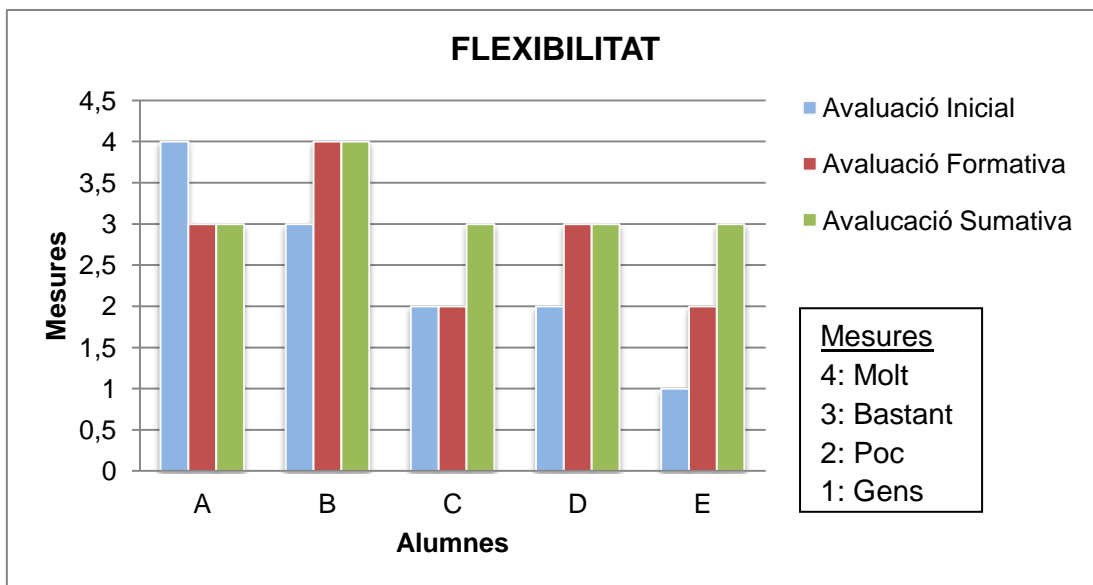
A partir dels diversos gràfics que es presenten tot seguit, es fa un buidatge de la informació recollida a partir dels vídeos⁶ de les diverses sessions i les observacions necessàries per la investigació. Aquests gràfics contenen uns ítems concrets que fan referència als diversos indicadors de creativitat extrets de la informació del marc teòric. Per tant, a partir dels diversos indicadors es podrà saber si les activitats de creació musical desenvolupades han estat un bon recurs per potenciar i augmentar el

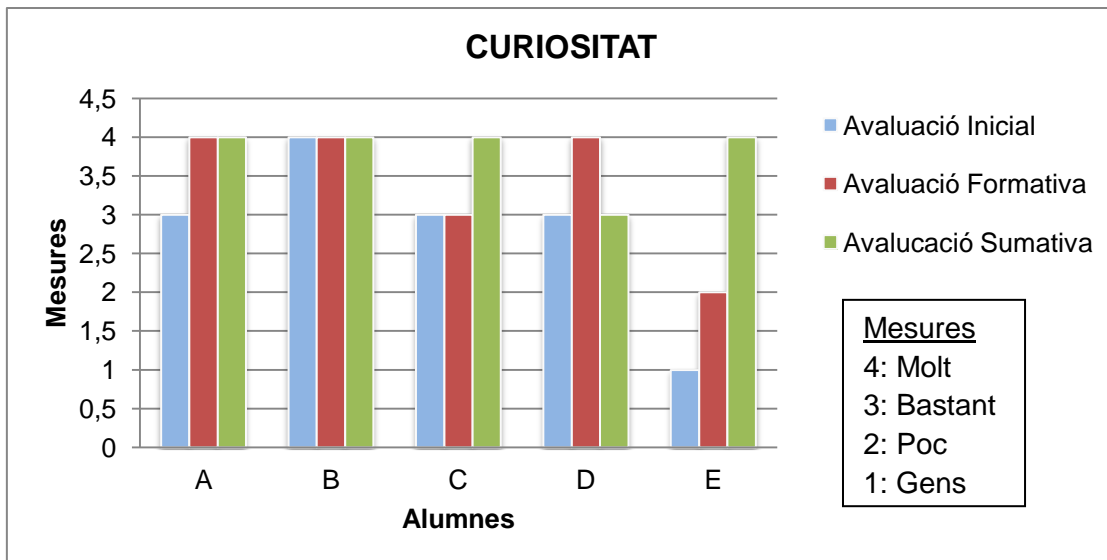
⁶ Veure vídeos a l'annex, pàg. 62

pensament creatiu, les habilitats intel·lectuals, expressives i de creació musical dels infants.

En els diversos gràfics es recullen els indicadors d'originalitat, fluïdesa, flexibilitat, tolerància, independència i llibertat i curiositat. Les mesures que s'hi poden observar representen numèricament el grau d'assoliment dels indicadors en ordre ascendent de gens, poc, bastant i molt.

4.6.3. Anàlisi de les graelles dels indicadors de creativitat

A continuació, s'extreuen les dades i comentaris que es consideren més rellevants i significatius de les graelles que representen els indicadors de creativitat:

Tots els alumnes han desenvolupat i augmentat en major o menor mesura la seva capacitat per generar idees més interessants, noves i imaginatives en l'àmbit d'originalitat. Cal destacar que l'alumne B des de l'inici ja mostrava molta originalitat i l'ha mantingut al llarg de les activitats.

Fent referència a la fluïdesa, es pot observar que la majoria d'alumnes a mesura que es desenvolupaven les activitats han pogut produir moltes idees variades de manera espontània excepte una alumna en la que no s'ha observat gaire millora.

Pel que fa a l'indicador de flexibilitat, es pot observar com la majoria d'alumnes han augmentat la seva capacitat per preveure i solucionar situacions o problemes de diverses formes a partir d'analitzar el tipus de resposta que és capaç de produir cada infant.

En l'indicador de tolerància es pot veure que en general tots els alumnes han mantingut al llarg de totes les activitats una actitud de respecte, tolerància i acceptació de les opinions dels altres i les diverses cultures. Hi ha hagut una bona cooperació i un bon treball en equip. Cal destacar que l'alumne B ha desenvolupat una important millora en la seva actitud comparat amb l'inici i durant les activitats gràcies a les recomanacions de la resta d'alumnes i els intercanvis que hi ha hagut entre la mestre i l'alumne.

Pel que fa a l'indicador d'independència i llibertat es pot observar que dels alumnes als que se'ls ha donat la oportunitat d'expressar les seves idees lliurement només la meitat ho ha assolit satisfactòriament. De la resta, una alumna ha aconseguit expressar més les seves idees tot i que no en gran mesura. L'altre alumne va iniciar les activitats aportant noves idees però al llarg de la unitat la seva aportació d'idees va disminuir.

Finalment, tal i com es pot observar en el gràfic de curiositat, la majoria d'alumnes han estat força motivats i han mostrat molta curiositat per experimentar a partir de les seves idees i de diversos materials per tal de resoldre els seus problemes i adquirir nous significats a partir dels seus coneixements.

4.6.4. Anàlisi de l'entrevista oberta

En segon lloc, es presenta l'entrevista feta a la tutora de música i al mestre substitut de música i seguidament, s'exposen els resultats que se n'han extret.

1. Què significa per a tu ser creatiu o què entens per creativitat?
2. Consideres que és important la creativitat? Per què?
3. Ken Robinson afirma "tothom és capaç de tenir èxit en alguna àrea si es donen les condicions necessàries i si s'ha adquirit un coneixement rellevant i unes habilitats". Penses que la creativitat es pot ensenyar i desenvolupar a través de l'estudi i la pràctica?
4. Alguns objectius del currículum assenyalen que s'ha de permetre a l'alumnat desenvolupar actituds de confiança, sentit crític, responsabilitat, interès i creativitat en l'aprenentatge, així com poder resoldre de manera creativa diversos problemes. Creus que es té en compte a l'escola donar la oportunitat als nens i nenes de ser creatius, innovadors i emprenedors?
5. Com estimularies la creativitat a l'escola?
6. Quina o quines dificultats pot representar tenir un o varis alumnes a classe molt creatius? Com ho faries per minimitzar aquests efectes en el cas que els consideris negatius?
7. Creus que és important fer música a l'escola? Per què? Quant temps creus que s'hi hauria de dedicar?
8. A què creus que contribueix l'educació musical?

Després de fer el buidatge de l'entrevista els resultats són els següents:

Els mestres coincideixen en què ser creatiu significa tenir la capacitat de "reinventar", d'innovar i de crear coses noves.

Pel que fa a la importància de la creativitat els dos mestres afirmen que la creativitat és fonamental i imprescindible. Ambdós coincideixen en què la creativitat esdevé primordial en el context social, ja que vivim en una societat on hi ha canvis continus i això fa que la gent s'hagi d'adaptar a aquests canvis per afrontar les situacions que se'ns esdevenen noves. D'una banda, la mestra creu que sent creatiu i enginyós, la resolució d'aquestes situacions esdevenen més fàcils. D'altra banda, el mestre afirma que qui és capaç de viure coses noves i tenir la oportunitat de crear-les té l'èxit assegurat.

Ambdós mestres coincideixen que la creativitat està lligada a les capacitats innates i que hi ha persones que tenen més capacitats que altres per ser creatives. Tot i això, el mestre creu que si no es tenen capacitats innates per molt que s'estudiï no sorgirà cap idea creativa, però considera que si no s'aprenen noves habilitats i es practiquen la persona es queda estancada. La mestra, en canvi, pensa que donar recursos, eines i deixant espai als infants per desenvolupar les seves capacitats durant força temps pot ajudar a desenvolupar la creativitat.

D'acord amb l'orientació curricular el mestre considera que no es té gaire en compte a l'escola donar oportunitats als nens i nenes de ser creatius i innovadors perquè, tot i que cada cop s'exigeix més, falten moltes eines per part del mestre per oferir a l'alumnat aquesta possibilitat de ser creatius. D'altra banda, la mestra creu que és complicat arribar a assolir tots els objectius però pensa que els educadors es van formant i es van iniciant en aquest nou camí.

La mestra creu que la millor manera d'estimular la creativitat és a través de la música i el teatre. Tanmateix, el mestre pensa que per estimular la creativitat el primer que s'ha de fer és aprendre les eines que s'han d'utilitzar, i un cop apreses i coneixent exemples de com usar-les, animar-los a fer-les servir. En un principi de manera molt guiada i mica en mica, donant més llibertat a l'alumne.

Fent referència a les dificultats que pot representar tenir un alumne molt creatiu a l'aula, els dos mestres consideren que no representa cap dificultat sinó tot al contrari és una sort. La mestra creu que aquest fet pot enriquir i donar eines a la resta d'alumnes que necessiten més recursos per ser-ho. El mestre afegeix que aquest fet permetria als alumnes veure que ser creatiu és possible i que poden engrescar-se els uns als altres.

Els dos mestres coincideixen en afirmar que fer música a l'escola és molt important. La mestra explica que estan demostrats tots els beneficis que aporta la música, no només

a nivell cognitiu sinó també a nivell emocional. A més, afegeix que els països desenvolupats i pioners en educació posen la música com a una de les assignatures pilars en el seu sistema educatiu. El mestre també explica que estudis realitzats per pedagogs com per exemple Kodály demostren la gran utilitat de la música, és un pont que enllaça les dos hemisferis del cervell. Pel que fa al temps dedicat a la música, els dos mestres diuen que més del que es té ara segur que es necessita i que per anar bé unes dues hores a la setmana.

Per la mestra, l'educació contribueix al desenvolupament del llenguatge, ajuda a la capacitat d'atenció, memòria i concentració, a expressar-se, estimula la creativitat, els sentits, l'equilibri i el desenvolupament muscular (dansa). En canvi, el mestre creu que l'educació musical contribueix a aspectes com les matemàtiques, la llengua, la motricitat i la creativitat.

5. Conclusions

Un cop finalitzada la investigació i l'anàlisi de les dades presentades és necessari extreure unes conclusions que ens permetin contrastar la validesa dels objectius plantejats a l'inici del procés de recerca. Per a dur-ho a terme, caldrà diferenciar les conclusions que es deriven de la contribució del treball realitzat i les que estan relacionades amb les implicacions, limitacions i recomanacions que es deriven dels resultats obtinguts en aquesta investigació.

5.1. En relació al treball realitzat

Recapitulant a la qüestió de recerca i observant els resultats obtinguts, es pot afirmar que desenvolupar activitats de creació musical a l'aula pot ser un bon recurs per potenciar el pensament creatiu, les habilitats expressives i de creació musical dels infants. Aquest fet també es valora positivament perquè el conjunt dels aprenentatges desenvolupats i adquirits per els alumnes ha estat molt satisfactori.

Per tal d'evidenciar aquesta afirmació es contrasten els resultats obtinguts amb els propòsits més precisos de la investigació pràctica esmentats en l'apartat d'objectius més específics a assolir.

- Objectiu 1. Oferir oportunitats als infants de generar i aportar idees, expressar els seus sentiments, imaginar i inventar a partir d'activitats musicals creatives.

Al llarg de la intervenció didàctica s'ha procurat una bona selecció dels materials, recursos i activitats perquè fossin motivadores i variades tenint en compte els interessos, respectant els diversos ritmes i nivells d'aprenentatge de cada infant. L'objectiu s'ha assolit per el fet que en totes les activitats hi havia un moment en què s'oferia a l'alumne i desenvolupar el seu pensament creatiu. També ha estat un punt clau en l'assoliment d'aquest objectiu el fet de presentar activitats que sortien de la rutina en què estaven acostumats els nens i nenes i perquè s'ha prioritzat aportar experiències i vivències musicals tot inventant, imaginant, interpretant, expressant idees originals i desenvolupant la creativitat. És imprescindible que l'educació doni importància al fet de donar llibertat als alumnes confiant en les seves possibilitats i vetllant perquè no tinguin por a l'error ni a equivocar-se. En els resultats es pot observar que tots els alumnes han augmentat en major o menor mesura la seva capacitat per generar i expressar sentiments, opinions i idees més interessants, noves i imaginatives.

Tal i com afirma Hemsy de Gainza (2007:7) “Es tracta de construir un camí que permeti als alumnes expressar-se lliurement, que puguin participar amb la música pròpia, la que portem dins, per poder integrar millor la música de fora. Es per això, que cal partir del que l’alumne aporta al procés educatiu”. En aquesta línia, l’autora manifesta que una educació musical hauria de donar oportunitats a l’individu d’explorar lliurement el món dels sons i d’expressar amb espontaneïtat les seves pròpies idees musicals.

- Objectiu 2. Conèixer els components de la creativitat i dur a la pràctica els indicadors de creativitat musical.

Tot i el repte que suposava escollir un mètode per tal d’avaluar la creativitat dels nens i nenes, a través de la investigació del marc teòric s’ha aconseguit trobar i dur a la pràctica uns indicadors de creativitat força fiables per tal de valorar si l’objectiu de recerca s’ha assolit satisfactòriament. Tant els components com els indicadors de creativitat musical es pot considerar que estan força relacionats entre sí.

Es pot afirmar que en aquesta investigació s’han tingut en compte els components que intervenen en la creativitat. D’una banda, s’ha aconseguit que les activitats proposades permetessin a l’alumnat imaginar, experimentar, buscar solucions i així descobrir noves idees amb llibertat. D’altra banda, s’ha procurat que l’ambient en què s’han desenvolupat les activitats oferís seguretat, confiança i autonomia en els infants. Paral·lelament, durant el procés s’ha fomentat en els infants el fet d’elaborar i aconseguir produccions creatives innovadores. Finalment, al llarg de la intervenció didàctica, els alumnes han pogut resoldre problemes, avaluar les seves produccions, treballar en equip i valorar els resultats obtinguts. Tanmateix, també cal valorar el paper del mestre en fomentar la curiositat i la resolució de problemes als infants perquè siguin més autònoms i guiar-los per assolir els objectius d’aquesta investigació.

Fent referència als indicadors de creativitat, en general totes les dades han sortit força favorables a la investigació tot i el fet de no poder conèixer a llarg termini els efectes de la posada en pràctica d’activitats musicals creatives. En el cas dels indicadors d’originalitat, fluïdesa, flexibilitat i curiositat els alumnes han desenvolupat i millorat les seves idees i capacitats creatives al llarg del procés de la intervenció didàctica. En canvi, en la resta de factors, alguns alumnes no han estat capaços d’aportar i expressar les seves idees lliurement en les diverses activitats.

- Objectiu 3. Analitzar la percepció del professorat sobre l’àrea d’educació musical i la creativitat a les aules.

En general els dos mestres de música tenien punts de vista molt similars respecte l'educació musical i el concepte de creativitat. Pel que fa a la importància de la creativitat els dos mestres afirmen que la creativitat és fonamental i imprescindible per el context social de canvis en què vivim. Ambdós mestres coincideixen que les capacitats creatives són innates, tot i que la mestra creu si es donen recursos i es deixa espai als infants per desenvolupar les seves capacitats podran desenvolupar la seva creativitat. D'acord en considerar la creativitat element essencial dins el currículum i l'aula, el mestre exigeix que falten eines per oferir aquesta possibilitat i la mestra creu que és complicat assolir aquests objectius tot i que amb formació et vas iniciant en aquest camí. La mestra es limita a afirmar que la millor manera d'estimular la creativitat és a través de la música i el teatre. Tanmateix, el mestre creu que primer s'han d'aprendre les eines i després fer-les servir. Tot i que la mestra afirma que fer música a l'escola és molt important perquè ajuda a la capacitat d'atenció, memòria i concentració, a expressar-se i estimula la creativitat.

A partir de les entrevistes es pot valorar que ambdós mestres argumenten la importància de fer música a l'escola perquè ajuda a desenvolupar les habilitats, les capacitats musicals i estimular la creativitat dels infants. Tot i aquesta afirmació, realment no es veu reflectit a la pràctica la voluntat per part seva de fer propostes didàctiques que fomentin la creativitat dels alumnes. Aquest fet pot ser degut a què es basen en una metodologia que no parteix dels coneixements previs dels alumnes, ni de la seva motivació per voler saber i conèixer nous conceptes. En primer lloc, cal destacar que l'ambient en què es desenvolupen les classes no és adequat, ja que no es deixa espai perquè els alumnes es puguin moure i expressar lliurement. En segon lloc, el mètode que es segueix consisteix en transmetre uns coneixements als alumnes, i aquests actuen com a receptors que processen i memoritzen conceptes. En tercer lloc, no es fomenta un treball cooperatiu entre els nens i nenes, no hi ha estratègies per cohesionar el grup i en molts casos, no es dóna espai ni temps als alumnes que en requereixen més que altres. Això fa que molts nens i nenes no estiguin tan actius ni tinguin interès per les activitats musicals i molts d'ells potser no arriben a aprendre significativament els continguts ni construir el seu propi coneixement.

- Objectiu 4. Observar si les activitats desenvolupades afavoreixen el treball cooperatiu, la participació, l'intercanvi d'idees i la motivació dels infants.

A l'hora de plantejar les activitats també s'ha procurat buscar tasques que fossin actives i motivadores per els alumnes i que potenciessin la seva participació i el treball

cooperatiu en les experiències musicals d'interpretació, creació i improvisació, com en el cas de crear conjuntament un poema musicat. Cal destacar la participació activa de l'alumnat en les interaccions a l'aula per la quantitat d'idees originals i les propostes creatives que aportaven molts d'ells tot i el fet que alguns nens i nenes de l'aula els costava més donar la seva opinió.

Per tant, es valora que s'ha aconseguit satisfactòriament aquest objectiu per el que s'ha pogut observar al llarg de les activitats i partint de les reflexions dels alumnes i del mestre. També s'ha assolit fomentar la responsabilitat en els infants envers els altres i els recursos, tot respectant les normes i la resta de companys. Les activitats realitzades han agradat bastant als infants i se'ls ha vist motivats per realitzar-les activament, sobretot les que es desenvolupaven a l'aula de psicomotricitat i les organitzades per treballar en grup.

5.2. En relació a possibles limitacions, recomanacions i implicacions

A llarg de tot el procés d'intervenció que es va dur a terme en la proposta musical creativa hi van intervenir diversos factors determinants.

En primer lloc, la principal limitació d'aquesta investigació respon a la curta durada del període per dur a terme la intervenció didàctica. La posada en pràctica de cinc activitats creatives ha dificultat l'extracció de conclusions rellevants i significatives. Aquest fet tampoc ha permès que es poguessin valorar els efectes i les conseqüències de dur a la pràctica la proposta musical creativa a llarg termini. Tot i això, s'ha pogut observar un resultat imminent perquè a través d'aquesta proposta els alumnes han augmentat les seves capacitats musicals creatives i s'han mostrat més motivats i participatius.

Aquest fet s'evidencia per les dades extretes a partir de les observacions i de les reflexions dels nens i nenes recollides mitjançant la seva autoavaluació. Les activitats han agradat bastant als infants i han estat motivats per realitzar-les activament, sobretot les que es desenvolupaven a l'aula de psicomotricitat i les organitzades per treballar en grup. Tanmateix, el mestre substituït també va comentar que algunes activitats estaven molt ben pensades i plantejades, i que fomentaven la cooperació entre els alumnes, fet que normalment no es treballa massa a l'aula. Ha estat enriquidor que el mestre de música, abans de dur a la pràctica i en acabar cada sessió, digués els punts forts i els punts dèbils de la intervenció, donés consells sobre

com millorar una activitat, organitzar millor l'aula pel bon funcionament de la tasca, com adequar el paper com a mestra, etc.

En segon lloc, cal remarcar que al llarg de les sessions es van haver de fer canvis per millorar el plantejament i alguns aspectes de les activitats per tal de satisfer les necessitats del grup i per aconseguir que fossin més significatives. També es van fer modificacions en la presentació del material didàctic elaborat perquè fos més entenedor. Per tant, tot el que forma part de la proposta és susceptible a canvis i modificacions per aconseguir millorar la pràctica educativa depenent de la situació i de les característiques del grup en què es desenvolupi aquesta proposta.

Malgrat les limitacions esmentades, cal donar valor a aquest estudi, ja que els resultats demostren que l'ús de tècniques creatives a l'aula de música és un bon recurs per desenvolupar la creativitat musical dels infants. Treballar en un clima de llibertat on es respectin les preguntes dels nens i nenes, es valori la originalitat, es potenciï la pràctica i l'experimentació sonora, es desenvolupin les habilitats en els instruments musicals, es fomenti el diàleg i l'intercanvi d'opinions. Així doncs, cal oferir oportunitats als alumnes que els permetin expressar-se musicalment, descobrint, imaginant i creant a través de la música.

En el cas que es volgués seguir i aplicar a l'aula una metodologia d'aprenentatge musical similar a la que es planteja al llarg d'aquesta investigació, seria recomanable que els mestres i les mestres rebessin una formació sobre com desenvolupar la musicalitat a partir de l'ús de tècniques i estratègies creatives a l'aula. Aquesta formació també es podria traslladar als mestres de diverses àrees curriculars, ja que la creativitat és un concepte que es pot aplicar i desenvolupar en qualsevol àmbit o matèria escolar.

Si es donés la possibilitat de seguir investigant al voltant d'aquesta tema, considero que seria interessant analitzar a llarg termini la posada en pràctica d'una proposta creativa per valorar els efectes reals en els aprenentatges i capacitats dels infants. D'aquesta manera, l'estudi seria més fiable i es podria fonamentar més la importància de desenvolupar la creativitat a l'escola.

Dur a terme aquesta recerca ha estat molt enriquidor perquè m'ha aportat nous coneixements sobre el concepte de creativitat i l'aprenentatge musical a l'aula. Les diverses investigacions m'han permès entendre i relacionar els components i factors determinants de la creativitat, així com conèixer una nova metodologia d'aprenentatge basat en l'experimentació, la invenció i la creació musicals a partir de diversos

materials. També he pres consciència de la importància de valorar els aprenentatges de l'alumnat al llarg de tot el procés, és a dir, de manera formativa. A més, poder conèixer els indicadors de creativitat m'han permès tenir en compte aspectes que han aportat molta informació a l'hora d'establir els resultats de la recerca i valorar els aprenentatges dels infants. Per tant, considero que he après moltes coses al llarg d'aquesta recerca i de tot el grau. Aquests coneixements m'han permès tenir una base per poder exercir com a futura mestra, tenint en compte que encara em queda molt camí per recórrer i per aprendre coses noves.

6. Bibliografía

Anguera, M. T. (1985). *Metodología de la observación en las ciencias humanas*. Madrid: Cátedra.

Bernal, J. (2003). Aprendizajes musicales creativos en la escuela. "Ideas musicales" y desarrollo de la creatividad". *Tavira* , 63-80.

Bernal, J. (2005). Apuntes para una nueva educación musical en la escuela. *Publicaciones* (35), 61-73.

Bohm, D. (2002). *Sobre la creatividad*. Barcelona: Kairós.

Cruces, M.C. (2009). *Implicaciones de la expresión musical para el desarrollo de la creatividad en educación infantil*. Tesis doctoral. Departamento de Métodos de Investigación e Innovación educativa Facultad de Ciencias de la Educación Universidad de Málaga. Málaga.

Cuevas, S. (2012). *Implicaciones de la expresión musical para el desarrollo de la creatividad en educación infantil*. Tesis doctoral. Facultad de Ciencias de la Educación. Departamento de Didáctica de la Expresión Musical y Plástica. Universidad de Sevilla.

Departament, E. (2009). *Currículum d'educació primària*. Barcelona: Servei de Comunicació, Difusió i Publicacions.

Estruch, S. (2005). La creativitat: bases teòriques i proposta d'un programa d'intervenció pedagògica a través de l'art a primària. València: Universitat de València.

Faustín-Leibach, C. F. (2007). Desarrollo de la capacidad creativa a través de la educación musical. *Filomúsica* (82).

Gardner, H. (1999). *Mentes creativas: Una anatomía de la creatividad*. Barcelona: Paidós.

Goleman, D., Kaufman, P., & Ray, M. (2009). *El espíritu creativo*. Barcelona: Zeta.

Guilford, J. P. (1994). *Creatividad y educación*. Barcelona: Paidós .

Hemsey de Gainza, V. (2007). *La improvisación musical*. Buenos Aires: Ricordi Americana.

Hernández, J. R., Hernández, J. A., & Milán, M. Á. (2010). *Actividades creativas en Educación Musical: la composición musical grupal*. *Ensayos* (25), 11-23.

- Lago, P. (2006). *Música y creatividad. Algo más que un lenguaje de expresión y comunicación*. Prodemius, 1-12.
- Landazabal, M. G. (1995). *Psicología para el desarrollo de la cooperación y de la creatividad. Descripción y evaluación de un programa de juego para cooperar y crear en grupo (8-10/11 años)*. Bilbao: Desclée de Brouwer.
- Latorre, A. (2003). *La investigación-acción. Conocer y cambiar la práctica educativa*. Barcelona: Graó.
- Latorre, Á., & Fortes del Valle, M. C. (1997). Aproximación al concepto de creatividad desde una perspectiva psicológica. *Eufonía* , 7-21.
- Marina, J. A. (1993). *Teoría de la inteligencia creadora*. Barcelona: Anagrama.
- Navarro, J. (2008). *Mejora de la creatividad en el aula de primaria*. (Tesis doctoral). Departamento de personalidad, evaluación y tratamiento psicológicos. Universidad de Murcia. Murcia.
- Pascale, P. (2005). ¿Dónde está la creatividad? Una aproximación al modelo de sistemas de Mihaly Csikszentmihalyi. *Arte, Individuo y Sociedad* (17), 61-84.
- Pascual, P. (2007). *Didáctica de la música*. Madrid: Pearson Educación.
- Pickard, M. J. (2007). The new Bloom's Taxonomy: an overview for family and consumer sciences. *Family and Consumer Sciences Education* , 25, 45-55.
- Robinson, K. (2006). *How schools kill creativity*. Technology, Entertainment and Design. New York.
- Schafer, M. (2004). *El rinoceronte en el aula*. Buenos Aires: Ricordi.
- Trigo, E. (1999). *Creatividad y motricidad*. Barcelona: Inde.

7. Reflexió personal

A partir de la proposta creativa desenvolupada a l'aula de música, que també forma part d'aquesta investigació, he pogut viure experiències magnífiques i gratificants que m'han aportat un munt de sentiments i sensacions meravelloses.

El més gratificant ha estat veure que els nens i nenes estaven a gust fent les activitats plantejades, a la mateixa hora que estaven motivats, s'ajudaven els uns als altres, disfrutaven i veure que la majoria d'objectius proposats es fessin realitat. També m'ha aportat molta alegria i positivitat la relació que he establert amb cada infant, el seu dia a dia, quan els veus feliços i et transmeten aquestes ganes d'aprendre i de seguir endavant. A vegades val més sortir una mica dels objectius establerts i matèries per treballar, per dialogar conjuntament amb tots els infants sobre com estan, com els va el cap de setmana, parlar d'algun tema interessant, que t'expliquin com es senten. Aquest fet aporta molta informació de com és cada nen i nena i enriqueix molt als altres infants parlar de temes que interessin en conjunt.

Al llarg d'aquesta intervenció he après que l'educació ha de donar llibertat als alumnes tot confiant en la seva creativitat i les seves possibilitats. En general, crec que he assolit els objectius plantejats i penso que els alumnes han estat força actius i participatius i s'ho han passat bé realitzant les activitats. Aquest fet m'ha permès establir un vincle més proper amb els nens i nenes, conèixer-los més bé, interactuar amb ells i agafar-los afecte. Veient els resultats de les graelles em satisfà molt perquè significa que les pràctiques han estat significatives tant per els nens i nenes com per a mi.

Després de tot el procés, puc afirmar que la música és una gran eina que ajuda a treballar aspectes emocionals, expressius i creatius i, per aquest motiu, és un recurs que facilita la participació i motivació dels infants i que, consegüentment, promou les capacitats creatives.

8. Annexos

7.1. Unitat de programació	48
7.2. Graelles d'avaluació alumnes	55
7.3. Pauta d'observació per sessió	56
7.4. Entrevistes	57
7.5. CD amb les sessions musicals	60
7.6. Anàlisi indicadors de creativitat dels alumnes	61

7.1. Unitat de programació

UNITAT DE PROGRAMACIÓ: EL RACÓ DELS COMPOSITORS				
Grup classe:	Durada:	Període:	Curs:	Mestra
25 alumnes	9 sessions	9 setmanes	3r Cicle Inicial	Maria Palà Puig
TÍTOL I JUSTIFICACIÓ DE LA UNITAT				
<p>Aquesta unitat didàctica es titula “El racó dels compositors” i va destinada als nens i nenes de 3r de Cicle Mitjà de l’Escola Sant Ignasi. La seqüència didàctica consisteix en una sèrie d’activitats i propostes enfocades a treballar la creació, expressió i improvisació musical tenint com a eix vertebrador de tot el procés la cançó <i>Febrer a l’inrevés</i>.</p>				
ÀREES IMPLICADES		COMPETÈNCIES BÀSIQUES		
<ul style="list-style-type: none"> • Educació musical • Llengua catalana i literatura 		<ul style="list-style-type: none"> • Competència comunicativa lingüística i audiovisual. • Competència social i ciutadana. • Competència artística i cultural. 		
OBJECTIUS D’APRENTATGE				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aprendre la cançó “Febrer a l’inrevés”. 2. Conèixer el compàs binari i ternari i algunes figures musicals. 3. Experimentar una vivència creativa i musical de manera individual i compartida. 4. Participar en interaccions orals com a procés de creació i producció d’un poema musicat. 5. Participar activament al llarg de l’activitat, escoltant i respectant les decisions dels altres. 				
CRITERIS D’AVALUACIÓ				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Memoritzar la cançó apresada. 2. Participar activament en totes les activitats, respectant els companys. Mostrar respecte i responsabilitat en el treball cooperatiu a l’hora de participar en projectes artístics col·lectius. 3. Expressar i compartir sentiments, experiències i emocions a través del cos. 4. Improvisar i crear un poema musicat participant en creacions individuals i col·lectives. 5. Reconèixer el compàs binari i ternari. 				
CONTINGUTS DE LES ÀREES				
Educació artística				
Conceptuals:				

- Reconeixement d'elements i figures musicals: blanca amb punt, blanca, negra, corxera i silenci de negra.
- La pulsació, el ritme i els compàs binari i ternari.
- El cos com a instrument: la percussió corporal.

Procedimentals:

- Interpretació d'una cançó.
- Utilització de les possibilitats que ens ofereix el cos per a dur la pulsació d'una melodia i representar elements musicals.
- Estimulació de la creativitat individual.
- Interpretació i improvisació de seqüències rítmiques.
- Elaboració de produccions musicals a partir de la percepció sensorial, la imaginació, les experiències, la realitat, les idees i les emocions, tot preveient recursos necessaris i avançant amb confiança i satisfacció en el procés de producció.
- Composició col·lectiva d'un poema musicat amb l'ús de materials i instruments de percussió

Actitudinals:

- Prendre iniciativa per fer propostes.
- Respecte, interès i valoració pel fet artístic propi i dels altres, i per les intervencions i opinions dels companys.
- Participació i respecte per les interpretacions i les creacions individuals i col·lectives.
- Conscienciació de les possibilitats d'utilitzar el cos com a instrument musical.

ACTIVITATS D'ENSENYAMENT/APRENTENTATGE I D'AVALUACIÓ

Sessió 1	Avaluació inicial
INICIALS	<p>En aquesta sessió es durà a terme l'avaluació inicial necessària per extreure conclusions del TFG.</p> <p>Activitat 1:</p> <p>Aquesta activitat consisteix en un seguit de preguntes i respostes a través de frases rítmiques i a nivell de percussió corporal. Primer de tot, els alumnes es posaran en rotllana i la mestra farà un seguit de ritmes a partir de la percussió corporal i tots els nens i nenes ho hauran de repetir.</p>
	<p>Activitat 2:</p> <p>Per torns, cada nen i nena es situarà al mig de la rotllana i haurà</p>

DESENVOLUPAMENT	<p>d'inventar, crear i improvisar un nou ritme a través de la percussió corporal i la resta d'alumnes l'hauran d'imitar, i així, successivament fins que tots els alumnes hagin creat el seu ritme.</p> <p>Durant la conversa que es desenvolupi a l'aula entorn a les diferents preguntes, es tindrà en compte les diferents intervencions dels infants per després, posar-ho en comú.</p>
SÍNTESI	<p>Activitat 3:</p> <p>Els alumnes es distribuïran per tot l'espai, s'estiraran a terra de manera que estiguin més còmodes i escoltaran una audició. Tot seguit, els nens i nenes hauran de descriure què els ha suggerit, què els recorda o inspira i què s'han imaginat un cop han escoltat l'audició. Al final, es farà una posada en comú de manera col·lectiva i participativa amb tots els alumnes i se'ls demanarà un per un quines sensacions els ha transmès la música. Per fer més dinàmica la posada en comú, els nens i nenes s'aniran passant una pilota i així s'indicarà qui toca expressar i descriure allò que els ha transmès l'audició.</p>
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> - Audició - Pilota - Reproductor de música
Sessió 2	El Rei Carnestoltes i la Vella Quaresma
INICIALS	<p>L'eix vertebrador de la intervenció didàctica serà el tema del carnestoltes el qual servirà per desenvolupar les diferents activitats relacionades d'aquesta unitat didàctica.</p> <p>Activitat 1:</p> <p>Primerament, per introduir i situar als alumnes amb el tema del carnestoltes, la mestra explicarà el conte "El rei Carnestoltes i la Vella Quaresma". Un cop acabada la lectura, es farà un petit debat perquè els infants puguin reflexionar, donar la seva opinió i expressar què els ha semblat el conte.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2:</p> <p>La mestra ensenyarà als nens i nenes la cançó "Febrer a l'inrevés". Per treballar aquesta cançó conjuntament es llegirà la lletra i es repassarà aquell vocabulari del text que els alumnes no coneguin. Posteriorment, la mestra la cantarà un cop i després es tornarà a cantar amb tots els nens i nenes.</p>

SÍNTESI	<p>Activitat 3:</p> <p>Finalment, es proposarà als infants cantar la cançó per dins tot picant-la amb les mans, de manera que quan la mestra ho indiqui amb un símbol els nens i nenes hauran de cantar la cançó per dins fins que se'ls torni a indicar el moment que poden tornar-la a cantar en veu alta.</p>
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> - Cançó de “Febrer a l'inrevés” - Conte “El rei Carnestoltes i la Vella Quaresma - Fitxa amb la lletra de la cançó “Febrer a l'inrevés” - Reproductor de música
Sessió 3	Símbols amb sons
INICI	<p>Activitat 1:</p> <p>La mestra mostrarà uns símbols als alumnes i els explicarà que cadascun d'ells haurà d'imaginar i crear un moviment que simbolitzi aquell símbol, és a dir, que el pugui interpretar amb el cos. L'objectiu d'aquesta activitat és que els nens i nenes escullin entre tots un únic moviment per interpretar el símbol.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2:</p> <p>La mestra barrejarà els cartells amb cada símbol i els anirà mostrant d'un en un als alumnes de manera que han hagut de relacionar el símbol amb el moviment establert per cadascun d'ells i representar-lo. Tot seguit, es faran grups i cadascun d'ells se'ls repartirà una caixa amb 5 tipus d'instruments diferents. Cada grup s'haurà d'inventar i crear una nova seqüència de sons o moviments a partir dels símbols que s'han treballat anteriorment tot utilitzant els instruments de percussió, a través del propi cos o a partir de materials de l'aula.</p>
SÍNTESI	<p>Activitat 3:</p> <p>Cada grup interpretarà la seva seqüència rítmica davant de la resta de companys.</p>
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> - 25 instruments de percussió: - Material de l'aula de psicomotricitat - Cartells amb els símbols proposats
Sessió 4	El compàs binari i el compàs ternari
INICI	<p>Activitat 1.</p> <p>La mestra demanarà als alumnes que interpretin i representin dos tipus de personatges; uns soldats i uns prínceps i princeses. Primer</p>

	de tot, se'ls demanarà que pensessin què caracteritza als dos tipus de personatges, com es mouen, quin posat adopten, etc. Tot seguit, hauran de representar els personatges tot movent-se per l'aula.
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2.</p> <p>Lavors, es farà escoltar als nens i nenes dues audicions preparades amb compàs binari i ternari i se'ls demanarà que es tornin a moure per l'espai tot caminant i marcant el ritme i compàs de les dues audicions tot representant el moviment dels dos tipus de personatges. Un cop els infants es familiaritzin amb el so de cada audició se'ls repartirà unes pilotes de tennis i hauran de relacionar les marxes que han caminat amb el número determinat de temps de cada moviment.</p>
SÍNTESI	<p>Activitat 3.</p> <p>A partir de tot el que s'haurà treballat, la mestra farà diferents preguntes als alumnes per fer-los reflexionar i així assegurar que els alumnes han comprès com funcionen els dos tipus de compàs.</p>
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> - Audició amb compàs binari - Audició amb compàs ternari - Pilotes de tennis - Reproductor de música
Sessió 5	Repassem el compàs binari i el compàs ternari
INICI	<p>Activitat 1.</p> <p>La mestra distribuirà els alumnes en cinc grups. Tot seguit, els explicarà que cada grup haurà de pensar un nom que els identifiqui com a equip i escriure el nom dels integrants del grup.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2.</p> <p>Abans d'iniciar aquesta activitat, la mestra farà preguntes als alumnes perquè entre tots recordin i repassin els elements del llenguatge musical que coneixen, tant rítmics com melòdics.</p> <p>Cada grup tindrà una fitxa en la què hi ha dibuixats 8 espais en blanc (representen 8 compassos) separats per unes línies divisòries. Cada grup haurà d'omplir els compassos amb figures rítmiques, segons si escullen compàs binari o compàs ternari. El/la mestre/a anirà observant als infants i els resoldrà dubtes i ajudarà en aquells casos que sigui necessari.</p>
SÍNTESI	<p>Activitat 3.</p> <p>Cada grup practicarà la seva frase rítmica i quan tots els equips hagin</p>

	acabat, podran escollir un instrument de l'aula i sortiran davant de la classe per mostrar i interpretar el seu ritme davant la resta de companys.
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> - Fitxa dels compassos - Instruments de percussió
Sessió 6	Ens inventem un poema
INICI	<p>Activitat 1.</p> <p>La mestra proposarà als alumnes basar-se en un poema anomenat <i>Els nens de la meva classe</i> i a partir d'aquí, inventar un nou poema que inclogui el nom de cada nen i nena de la classe i posteriorment musicar-lo.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2.</p> <p>Un cop contextualitzada l'activitat, es proposarà a cada nen i nena que pensin una frase que rimi amb el seu nom a partir d'unes consignes establertes. La mestra repassarà la mètrica poètica per tal que els alumnes tinguin en compte com elaborar les frases adequadament.</p> <p>Un cop els alumnes hagin entès el procediment de l'activitat, cadascun d'ells construirà la seva frase i de manera que rimi.</p> <p>La mestra anirà passant per les diferents taules per tal d'ajudar als nens i nenes que els costi més trobar una idea adient i així poder resoldre dubtes.</p>
SÍNTESI	<p>Activitat 3.</p> <p>Finalment, cada alumne entregarà la seva frase i els nens o nenes que encara no l'hagin pogut acabar, ho faran a casa per deures.</p>
MATERIALS I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> • Fulls en blanc • Llapis
Sessió 7	Posem ritme al poema
INICI	<p>Activitat 1.</p> <p>Recordar conjuntament el que és té fet del poema musicat.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Activitat 2.</p> <p>En aquesta activitat es demanarà als alumnes que intentin separar les seves frases amb diferents síl·labes. Tot seguit se'ls proposarà posar ritme a cada síl·laba per tal d'elaborar l'estructura rítmica de la frase.</p>
	<p>Activitat 3.</p> <p>Finalment, cada alumne entregarà la seva frase amb els ritmes i els</p>

SÍNTESI	nens o nenes que encara no l'hagin pogut acabar, ho faran a casa per deures.
MATERIALS I RECURSOS:	<ul style="list-style-type: none"> • Fulls en blanc • Llapis
Sessió 8	Estructura melòdica del poema
INICI	Activitat 1. Recordar conjuntament el que és té fet del poema musicat.
DESENVOLUPAMENT	Activitat 2. Primer de tot es demanarà als alumnes que pensin conjuntament un títol pel poema. Per fer-ho es farà una pluja d'idees i es faran vots per decidir quin títol surt escollit. Tot seguit, els alumnes faran el títol i el pintaran. Un cop acabat, es passarà a musicar el poema. S'escriurà a la pissarra el ritme que es tenia escollit per cada frase i s'explicarà als alumnes els passos bàsics per musicar un poema.
SÍNTESI	Activitat 3. Un cop musicat el poema, es cantarà conjuntament amb l'acompanyament del piano i després cada infant cantarà la seva part.
MATERIALS I RECURSOS:	<ul style="list-style-type: none"> • Poema musicat • Piano • Rotuladors, Llapis
Sessió 9	Avaluació final
INICI	Activitat 1. Fer la fitxa de llenguatge musical del compàs binari i ternari.
DESENVOLUPAMENT	Activitat 2. A partir del piano es tocaran diverses melodies amb compàs binari i ternari i cada alumne haurà de caminar per l'espai de l'aula ajustant-se al ritme del compàs determinat. Tot seguit, es dirà als alumnes que es vagin passant un pandero tot creant i improvisant una estructura rítmica de 4 pulsacions.
SÍNTESI	Activitat 3. Es farà la valoració dels propis alumnes sobre les diferents activitats i cadascun d'ells farà la seva autoavaluació.
MATERIALS I RECURSOS:	<ul style="list-style-type: none"> • Fitxa d'autoavaluació, llapis • Pandero, Piano

7.2. Graelles d'avaluació alumnes

CRITERIS D'AVALUACIÓ	MOLT BÉ	BASTANT BÉ	POC	GENS
Canta i interpreta la cançó "Febrer a l'inrevés".				
És capaç de reconèixer el compàs binari i ternari.				
Crea frases rítmiques amb compàs binari i ternari.				
Participa en creacions col·lectives i individuals amb confiança, satisfacció (motivació).				
Coneix les figures musicals: negra, corxera, blanca, blanca amb punt i silenci de negra.				
Interpreta ritmes amb les figures conegudes respectant la pulsació.				
Presència o absència d'us d'estratègies creatives				
Aporta idees apropiades i de qualitat.				
Genera idees originals.				
Té capacitat imaginativa i d'invenció.				
Dóna la seva opinió.				
Expressa i comparteix sentiments i emocions a través del cos.				
Actitud	Molt	Bastant	Poc	Gens
Està atent/a i concentrat/da en les explicacions.				
Té una actitud positiva.				
Mostra autoestima.				
Mostra confiança i seguretat.				
Respecta i col·labora amb els companys.				
Observacions:				

7.4. Entrevistes

❖ Entrevista a la tutora de música

1. Què significa per a tu ser creatiu o què entens per creativitat?

Tenir capacitats per crear/interpretar coses noves.

2. Consideres que és important la creativitat? Per què?

Ho és sobretot en el dia a dia de les persones, per saber afrontar les situacions que se'ns esdevenen noves... sent creatiu i enginyós, la resolució d'aquestes és més fàcil.

3. Ken Robinson afirma "tothom és capaç de tenir èxit en alguna àrea si es donen les condicions necessàries i si s'ha adquirit un coneixement rellevant i unes habilitats". Penses que la creativitat es pot ensenyar i desenvolupar a través de l'estudi i la pràctica?

Sota el meu punt de vista, hi ha qui té més capacitats que altres per ser creatiu, però donant recursos, eines, deixant espai per desenvolupar aquestes capacitats durant força temps, ajuda.

4. Alguns objectius del currículum assenyalen que s'ha de permetre a l'alumnat desenvolupar actituds de confiança, sentit crític, responsabilitat, interès i creativitat en l'aprenentatge, així com poder resoldre de manera creativa diversos problemes. Creus que es té en compte a l'escola donar la oportunitat als nens i nenes de ser creatius, innovadors i emprenedors?

És complicat voler arribar a tot, però penso que els educadors ens anem formant i anem iniciant aquest nou camí.

5. Com estimularies la creativitat a l'escola?

A través de la música i el teatre.

6. Quina o quines dificultats pot representar tenir un o varis alumnes a classe molt creatius? Com ho faries per minimitzar aquests efectes en el cas que els consideris negatius?

No ho considero una dificultat, tot el contrari. Pot enriquir i donar eines a la resta d'alumnes que necessiten més recursos per ser-ho.

7. Creus que és important fer música a l'escola? Per què? Quant temps creus que s'hi hauria de dedicar?

Molt important. Estan demostrats tots els beneficis que aporta, no només a nivell cognitiu sino també a nivell emocional. Pel que fa al temps, no sabria dir quant... però més que el que tenim ara segur. Els països desenvolupats i pioners en educació posen la música com a una de les assignatures pilars en el seu sistema educatiu.

8. A què creus que contribueix l'educació musical?

La llista seria molt llarga, però les principals sota el meu punt de vista, són, que ajuda al desenvolupament del llenguatge, ajuda a la capacitat d'atenció, memòria i concentració, ajuda a expressar-se, estimula la creativitat, estimula els sentits, l'equilibri i el desenvolupament muscular (dansa), etc.

❖ **Entrevista al mestre substitut de música**

1. Què significa per a tu ser creatiu o què entens per creativitat?

Tenir la capacitat de reinventar i d'innovar.

2. Consideres que és important la creativitat? Per què?

Definitivament. Vivim en una societat on hi ha canvis continus i la gent es cansa ràpid del que té, necessita coses noves. Qui és capaç de veure-la i crear-les té l'èxit assegurat.

3. Ken Robinson afirma "tothom és capaç de tenir èxit en alguna àrea si es donen les condicions necessàries i si s'ha adquirit un coneixement rellevant i unes habilitats". Penses que la creativitat es pot ensenyar i desenvolupar a través de l'estudi i la pràctica?

La creativitat està lligada a l'innatesa, però alhora a la pràctica i estudi. Està clar que si no tens capacitats innates per molt estudi no sorgirà, però si no aprens noves habilitats i les practiques et quedaràs estancat.

4. Alguns objectius del currículum assenyalen que s'ha de permetre a l'alumnat desenvolupar actituds de confiança, sentit crític, responsabilitat, interès i creativitat en l'aprenentatge, així com poder resoldre de manera creativa diversos problemes. Creus que es té en compte a l'escola donar la oportunitat als nens i nenes de ser creatius, innovadors i emprenedors?

No gaire, cada cop s'insisteix més però encara falten eines per part del mestre per oferir a l'alumnat la possibilitat de ser creatius.

5. Com estimularies la creativitat a l'escola?

Primer s'han d'aprendre les eines que s'han de fer servir i un cop les aprens i coneixes exemples de com utilitzar-les, animar-los a fer-les servir. Primer de manera molt guiada i mica en mica més lliure.

6. Quina o quines dificultats pot representar tenir un o varis alumnes a classe molt creatius? Com ho faries per minimitzar aquests efectes en el cas que els consideris negatius?

No veig la dificultat, al contrari, és una sort. Els altres alumnes podran veure que ser creatiu és possible i poden engrescar-se els uns als altres.

7. Creus que és important fer música a l'escola? Per què? Quant temps creus que s'hi hauria de dedicar?

Sí que ho és d'important. Estudis realitzats per pedagogs com Kodály mostren la gran utilitat de la música, és una pont que enllaça els dos hemisferis del cervell. Per anar bé dues hores a la setmana.

8. A què creus que contribueix l'educació musical?

A varis aspectes: matemàtiques, llengua, motricitat, creativitat, etc.

7.5. CD amb les sessions musicals

7.6. Anàlisi indicadors de creativitat dels alumnes

Activitat 1. Avaluació inicial

Alumne	Indicadors de creativitat					
	Originalitat	Fluïdesa	Flexibilitat	Tolerància	Independència i llibertat	Curiositat
A	Bastant	Bastant	Molt	Molt	Molt	Bastant
B	Molt	Molt	Bastant	Poc	Molt	Molt
C	Bastant	Poc	Poc	Molt	Molt	Bastant
D	Poc	Bastant	Poc	Molt	Poc	Bastant
E	Poc	Poc	Gens	Bastant	Gens	Gens

Activitat 2. Compàs binari i compàs ternari

Alumne	Indicadors de creativitat					
	Originalitat	Fluïdesa	Flexibilitat	Tolerància	Independència i llibertat	Curiositat
A	Molt	Molt	Molt	Molt	Bastant	Molt
B	Bastant	Molt	Molt	Poc	Molt	Molt
C	Bastant	Poc	Bastant	Bastant	Poc	Molt
D	Molt	Bastant	Bastant	Bastant	Bastant	Molt
E	Bastant	Poc	Poc	Bastant	Poc	Bastant

Activitat 3. Símbols amb sons

Alumne	Indicadors de creativitat					
	Originalitat	Fluïdesa	Flexibilitat	Tolerància	Independència i llibertat	Curiositat
A	Molt	Molt	Bastant	Molt	Molt	Molt
B	Molt	Molt	Molt	Poc	Molt	Molt
C	Poc	Bastant	Poc	B	Bastant	Bastant
D	Bastant	Molt	Bastant	M	Molt	M
E	Poc	Gens	Poc	P	Poc	Poc

Activitat 4. Poema musicat

Alumne	Indicadors de creativitat					
	Originalitat	Fluïdesa	Flexibilitat	Tolerància	Independència i llibertat	Curiositat
A	Molt	Bastant	Bastant	Molt	Molt	Molt
B	Molt	Molt	Molt	Bastant	Molt	Molt
C	Poc	Poc	Bastant	Bastant	Bastant	Bastant
D	Bastant	Bastant	Poc	Molt	Bastant	Molt
E	Poc	Poc	Bastant	Bastant	Bastant	Bastant

Activitat 5. Avaluació final

Alumne	Indicadors de creativitat					
	Originalitat	Fluïdesa	Flexibilitat	Tolerància	Independència i llibertat	Curiositat
A	Molt	Molt	Bastant	Molt	Bastant	Molt
B	Molt	Molt	Molt	Bastant	Molt	Molt
C	Bastant	Bastant	Bastant	Bastant	Poc	Molt
D	Molt	Molt	Bastant	Molt	Bastant	Bastant
E	Poc	Poc	Bastant	Bastant	Poc	Molt